

Ambasada Sjedinjenih Američkih Država

Bosna i Hercegovina

IZVJEŠTAJI MINISTARSTVA INOZEMNIH POSLOVA

Izvještaj o stanju ljudskih prava za 2010. godinu: Bosna i Hercegovina

8. april 2011. godine

Bosna I Hercegovina

Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta unutar države, Federacije Bosne i Hercegovine (Federacija) i Republike Srpske, te Brčko Distrikta, i ukupno ima oko četiri miliona stanovnika. U Federaciji većinu čine Bošnjaci (bosanski muslimani) i Hrvati, dok su bosanski Srbi većina u Republici Srpskoj. Kao što je to određeno Općim okvirnim mirovnim sporazumom iz 1995. godine (Daytonskim sporazumom), ona je demokratska republika sa dvodomnom Parlamentarnom skupštinom, s tim da su mnoge funkcije vlasti dodijeljene u nadležnost dva entiteta. Daytonskim sporazumom je također uspostavljena funkcija visokog predstavnika koji ima ovlasti da proglašava zakone i da sa funkcije smjenjuje zvaničnike. Tročlano Predsjedništvo čine bosanski Hrvat Željko Komšić, bosanski Srbin Nebojša Radmanović i Bošnjak Bakir Izetbegović. U toku godine u zemlji su održani opći izbori koje su međunarodni promatrači ocijenili kao slobodne i pravične, mada su primjetili da je štampa bila pristrana i da su privatni mediji imali tendenciju favoriziranja pojedinih kandidata. Snage sigurnosti odgovarale su civilnim organima vlasti.

Izvješteno je o sljedećim problemima sa ljudskim pravima: stradanjima od mina sa smrtnim ishodom, lošeg postupanja prema zatvorenicima, slabim uvjetima i prenatrpanosti u zatvorima, nasilju među zatvorenicima, propustima policije u informisanju pritvorenika o pravima ili omogućavanju efektivnog pristupa pravnom savjetu prije ispitivanja, maltretiranju i zastrašivanju novinara i pripadnika civilnog društva, opstruiranju povratka interno raseljenih osoba i izbjeglica, korupciji vlasti, diskriminaciji i nasilju nad ženama i etničkim, spolnim i vjerskim manjinama, diskriminaciji osoba sa invaliditetom, trgovini ljudima i ograničenjima prava na zapošljavanje. Do kraja godine, Ratko Mladić, najtraženiji optuženik za ratne zločine kojeg traži Međunarodni krivični tribunal za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije (ICTY), još uvijek je na slobodi.

Poštivanje Ljudskih Prava

Dio 1. Poštivanje integriteta osoba, uključujući i zabranu sljedećeg:

a. Samovoljno ili nezakonito oduzimanje života

Nije bilo izvještaja o tome da su vlasti ili njeni izvršitelji počinili samovoljno ili nezakonito oduzimanje života.

Domaći sudovi i Međunarodni krivični tribunal za ratne zločine počinjene na prostoru bivše Jugoslavije nastavili su suditi u predmetima po optužnicama za ubistva počinjena u toku sukoba od 1992. do 1995. godine.

Tokom godine, dogodilo se devet nesretnih slučajeva uzrokovanih minama u kojima je život izgubilo šest osoba a povrijeđeno ih je osam. Dvije od šest osoba koje su izgubile život bile su demineri.

b. Nestanak

Nisu zabilježeni politički motivirani nestanci.

Procijenjenih 12.000 osoba se još uvijek vode kao nestale iz rata od 1992. do 1995. godine. Tokom godine, Međunarodni komitet crvenog krsta/križa (MKCK) je izvijestio o 22.464 zahtjeva za nalaženjem osoba koje su nestale tokom sukoba od 1992. do 1995. godine. Do kraja godine je riješeno ukupno 12.062 slučaja, od čega je 468 preživjelih osoba.

Zakonom je uspostavljen Institut za nestale osobe na državnom nivou (INO) radi traganja za nestalim osobama iz perioda sukoba od 1992. do 1995. godine, ali nijedan od entiteta nije u potpunosti proveo zakon u praksi. Tokom godine, Republika Srpska nastavila je podržavati operativni tim za traganje za nestalim osobama na entitetskom nivou sa nadležnostima sličnim onima koje ima INO. Promatrači su okarakterizirali tim kao nastojanje da se onemogući rad INO-a. Operativni timovi Republike Srpske odbili su zaposlenima INO omogućiti pristup arhivi koja je prethodno prenesena u vlasništvo INO u skladu s odredbama zakona.

Tokom godine, ni tužioci Republike Srpske ni tužioci Federacije BiH nisu u potpunosti saradivali u INO-jevom procesu ekshumacije i identifikacije zbog neslaganja po pitanju nadležnosti ali su radili sa organima vlasti na državnom nivou na postizanju određenih kompromisa. Dana 25. avgusta, glavni tužilac odlučio je da će Tužilaštvo BiH preuzeti nadležnost nad ekshumacijama iz januara 2011. godine. Najava je odražavala zabrinutost da je nedostatak pouzdanih informacija o lokacijama grobnica rezultirala opadanjem stope rješavanja predmeta tokom godine kao i neslaganja između tužilaštava na različitim nivoima po pitanju koje agencije bi trebale nadzirati ekshumacije. Do kraja mjeseca septembra, INO je obavio 109 ekshumacija koje su rezultirale ekshumacijom 280 kompletnih i 551 parcijalnih ljudskih posmrtnih ostataka. Većina posmrtnih ostataka je ekshumirana iz 16 masovnih grobnica (od čega 15 masovnih grobnica povezanih sa genocidom u Srebrenici 1995. godine).

Od 2000. godine do kraja septembra, Međunarodna komisija za nestale osobe (ICMP) je ostvarila ukupno 29.634 DNK podudarnosti, relevantnih za 15.707 nestalih osoba, od čega 25.339 DNK podudarnosti predstavljaju 13.156 pojedinaca vezanih za zemlju. Ukupno, ICMP je prikupila preko 88.300 uzoraka krvi od srodnika 29.045 nestalih osoba, od čega su 69.532 uzorka krvi povezana sa 23.359 osobe koje su se još uvijek vodile kao nestale.

c. Mučenje i drugo okrutno, nehumano ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje

Zakonom su zabranjene takve prakse; međutim, bilo je vjerodostojnih navoda o fizičkom maltretiranju osoba od strane policije u vrijeme hapšenja i tokom boravka u pritvoru.

Dana 24. septembra, Vijeće ministara usvojilo je izvještaj Komiteta Vijeća Evrope za prevenciju mučenja (CPT) u vezi sa njihovom posjetom zatvorima u zemlji iz mjeseca maja 2009. godine.. Izvještaj CPT-a navodi da su vlasti napravile tek ograničene pokušaje da se bave pitanjima pomenutim u ranijem izvještaju CPT-a o posjeti iz 2007. godine kao i neuspjeh vlasti da se bave sistematskim nedostacima koji utječu na zatvorske usluge. CPT navodi da je bio dužan ponoviti mnoge od svojih preporuka iz 2007. godine i upozorila zemlju da će ukoliko tokom budućih posjeta bude otkrivena kontinuirana neusklađenost sa obavezama koje je zemlja preuzela kroz Evropsku konvenciju za zaštitu od mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, iskoristiti svoje ovlasti u okviru Konvencije da dâ javnu izjavu u vezi sa stanjem.

Prema Izvještaju CPT-a iz maja 2009. godine, postojali su vjerodostojni navodi da su zatvorski stražari u Istražnom zatvoru Sarajevo maltretirali grupu ponovno uhapšenih bjegunaca u martu te godine. Zatvorenici su naveli da su ih zatvorski službenici udarali nogama i šakama na stepeništu zatvora, koje nije pokriveno kamerama za videonadzor, kao kaznu što su pobjegli. U KP zavodu Zenica, CPT je izvijestio da su se, i pored toga što se broj slučajeva lošeg postupanja smanjio od posjete 2007. godine, zatvorenici koji su bili prebacivani u disciplinsko krilo žalili da su ih zatvorski službenici zloupotrebljavali udarcima nogom, šakom ili udarcima pendrekom, i to se, izgleda dešavalo noću, kada upravnik odjela nije na dužnosti. Izvještaj navodi da „velika većina zatvorenika sa kojima je obavljen razgovor,„ nisu pružili navode o lošem postupanje od strane zatvorskog osoblja.

U septembru 2009. godine, parlament je usvojio zakon kojim se formira nezavisna komisija koja treba da vrši monitoring uvjeta u zatvorima, tretmana zatvorenika, kao i poštivanja njihovih osnovnih ljudskih prava.

U junu 2009. godine, Ministarstvo pravde Federacije izvijestilo je da je uprava KP zavoda u Zenici ugradila video nadzor sa ciljem sprečavanja onoga što je u svom izvještaju iz maja 2009. godine CPT okarakterizirao kao generalizirani problemlošeg postupanja prema zatvorenicima od strane zatvorskog osoblja. U toku godine, uprava KP zavoda sprovela je detaljan plan izrađen prethodne godine u cilju smirivanja nasilja među zatvorenicima koji je uključivao razdvajanje zatvorskog prostora za šetnju u 10 odvojenih područja, poseban smještaj za zatvorenike višeg rizika, i upošljavanje 50 dodatnih čuvara, od kojih su mnogi bili pripravnici za koje je moguće da će kasnije biti uposleni na puno radno vrijeme.

Delegacija CPT-a je također izvijestila o susretu sa nekoliko pacijenata u psihijatrijskoj bolnici u Sokocu koji su naveli da su ih policajci tukli i udarali palicama u vrijeme privođenja. Delegacija je istakla da je doktor koji je radio u bolnici potvrdio ove navode.

U izvještaju CPT-a se također bilježi prisutnost palica za bejzbol, replika pištolja i metalnih cijevi (sa trakama za vezivanje ruku) u prostorijama za ispitivanje u

određenom broju policijskih stanica i navodi da nema legitimnog razloga za prisutnost takvih predmeta.

U toku godine, vlasti su započele izgradnju novog kaznene psihijatrijske ustanove u Sokocu, čiji završetak je planiran u aprilu 2011. godine, i privremeno prebacili zatvorenike u renovirani psihijatrijske popravne ustanove u Tuzli. Tokom godine, vlasti su počele sa finansiranjem nezavisne komisije uspostavljene prošlogodišnjim izmjenama i dopunama krivičnog zakona sa ciljem monitoringa budućih navoda o zloupotrebi i prekršajima.

Uvjeti u zatvorima i pritvorskim jedinicama

Uvjeti u zatvorima i pritvorskim jedinicama nisu ispunjavali međunarodne standarde u nekoliko oblasti. Vlasti su dozvolile monitoring posjete nezavisnih promatrača poštivanja ljudskih prava koje su i realizovane tokom godine. Slabi standardi higijene i zastarjeli objekti i dalje nastavljaju biti ozbiljni problemi.

Do kraja godine, bilo je ukupno 2.749 osoba lišenih slobode u čitavoj zemlji, uključujući 20 osoba zatvorenih od strana organa vlasti na državnom nivou i 1.671 od strane Federacije i 1.058 od strane Republike Srpske. Po standardima vlasti, ukupan kapacitet KP zavoda u Federaciji i Republici Srpskoj bio je 2.792 mjesta.

U svom izvještaju iz maja 2009. godine, CPT je naveo da se malo toga promijenilo u bavljenju fundamentalnom slabošću koja dopušta nasilje među zatvorenicima od njihove posjete iz 2007. godine. Zatvorenici i zatvorsko osoblje osjećali su da im je kultura nasilja među zatvorenicima i zastrašivanja u KP zavodu Zenica predstavljala prijetnju. Tuče među zatvorenicima i nasilje između suparničkih bandi organizovanih oko etničke ili regionalne pripadnosti su bili česti. CPT je izvijestio da KP zavod Zenica nije bio pod efektivnom kontrolom zatvorskih službenika i ponovio svoju preporuku da zemlja izradi sveobuhvatan plan za bavljenje nasiljem među zatvorenicima koja je uključivala dovoljne nivoe popunjenosti osobljem za kontrolu nad zatvorkom populacijom.

Bilo je izvještaja o korupciji među zatvorskim službenicima. Postojali su vjerodostojni izvještaji da su neki od zatvorenika u KP zavodu Sarajevo koristili veze radi uređivanja transfera u Odjeljenje Igman, u kojem su uvjeti i rekreacijski sadržaji smatrani boljim a mjere sigurnosti manje stroge.

Popustljiva pravila koja omogućavaju dopuste za vikend radi dobrog ponašanja čak i za nasilne kriminalce došla su pod sve veću pažnju javnosti nakon nestanka jednog zatvorenika visokog profila. Zakon zahtijeva da dopusti budu nadzirani za zatvorenike koji služe kazne od deset ili više godina, alkoholičare, ovisnike o drogama, i prijestupnike povratnike, te također omogućava organima vlasti da nadziru zatvorenike čije kazne su kraće od 10 godina.

Punoljetne i maloljetne zatvorenice borave skupa u odvojenim krilima namijenjenim za punoljetne muškarce. Zatvorenici starosne dobi od 16 do 18 godina borave skupa sa punoljetnim zatvorenicima, dok se zatvorenici mlađi od 16 godina drže odvojeno.

Vlada je dozvolila posjete nezavisnim promatračima poštivanja ljudskih prava, a predstavnicima međunarodne zajednice obezbijedila neometan pristup svim zatvorima i pritvorskim jedinicama i zatvorenim licima. Zakonom je propisano pravo zatvorenika na komunikaciju, podnošenje pritužbi i očekivanje ekspeditivnog rješavanja prekršaja. Organi vlasti su generalno dopuštali zatvorenicima i pritvorenicima da podnesu pritužbe pravosudnim organima bez cenzure i da zatraže istragu vjerodostojnih navoda o nehumanim uvjetima, mada su obdusmani BiH dokumentirali tek par slučajeva kršenja ovog zakona u KP zavodima u Sarajevu i Tuzli u toku godine. Ombdusmani su također zabilježili učestale pritužbe zatvorenika da su organi vlasti na državnom nivou, i pored formiranja državne komisije za takve istrage u okviru zakona iz 2009. godine, rijetko obavljali razgovore sa zatvorenicima vezano za zatvorske uvjete i druge navodne prekršaje.

Zakon također omogućava pritvorenicima i zatvorenicima da pošalju svoje zahtjeve ili pritužbe obdusmanima BiH, koji imaju ovlasti da zagovaraju prava zatvorenika, uključujući maloljetnike, vezano za status i okolnosti zatvaranja, kaucije, prenatrpanosti i ostalih uvjeta. Međutim, ombdusmani često nisu imali dovoljno osoblja i resursa da odgovore na zahtjeve u ovim oblastima. U toku godine, ombdusmani su dokumentirali nekoliko slučajeva u kojima zatvorski organi nisu prosljedili zahtjeve ombdusmanima, uključujući i pismo potpisano od strane 25 zatvorenika u KP zavodu Sarajevo.

Ombdusmani također mogu u ime zatvorenika zagovarati poboljšanje uvjeta koji prethode suđenju i vođenja evidencije kako bi se osiguralo da zatvorenici ne izdržavaju duže od maksimalne kazne za djelo za koje su optuženi. Ombdusmanima su nedostajale ovlasti da zagovaraju alternative zatvaranju za nenasilne prijestupnike kako bi se ublažila prenatrpanost.

Prema izvještaju ombdusmana iz 2010. godine, pritvorski objekti širom zemlje nisu imali zadovoljavajuće sanitarije, kvalitetu zraka i hrane, osvjetljenje i kontrolu temperature. U izvještaju je navedeno da su prozori u KP zavodu u Doboju bili prekriveni betonskim blokovima, sprječavajući adekvatnu ventilaciju. U KP zavodu u Bihaću, nije bilo vrata na kupatilima a kabine su bile odvojene ćebadima. U izvještaju se navode brojne pritužbe, posebno u KP zavodu Sarajevo, da su hrani i sokovima koji su u ponudi u zatvorskim kafeterijama često istekli rokovi upotrebe. Ombdusmani navode da su zatvorenici i pritvorenici imali razuman pristup posjetiocima i da im je dozvoljeno prakticiranje vjere. KP zavodi u kojima su ranije nedostajale adekvatne prostorije za prakticiranje vjere, posebno u KP zavodu Sarajevo, ispravili su ove neadekvatnosti tokom godine.

Postojali su brojni izvještaji, posebno u KP zavodima Sarajevo i Zenica, o zatvaranju osuđenih za ubojstvo i krivične prekršaje u saobraćaju zajedno. Ombdusmani su kritizirali uprave KP zavoda širom zemlje zbog neuzimanja u obzir „evaluacije rizika“ prilikom smještanja zatvorenika skupa.

Preporuke ombdusmana nisu obavezujuće, a zakoni koji uređuju oblast zatvorskih objekata ne prave razliku između nasilnih i nenasilnih prijestupnika.

U toku godine, zatvorske vlasti nisu uvijek ispunjavale preporuke iz izvještaja

obmdusmana iz septembra 2009. godine o zatovrima i popravnim ustanovama u zemlji. Izvještaj ombdusmana za 2010. godinu također govori o nekoliko problema, uključujući neadekvatan pravni okvir, i navodi da su loše ponašanje i nasilje ostali učestali u KP zavodima te da su često bili rezultat ozbiljnih organizacijskih problema. Izvještaj navodi i istovjetnu zabrinutost u vezi sa KP zavodima Zenica i Sarajevo, gdje je uloženo malo napora na unaprijeđenju uvjeta.

U toku godine, delegacija ombdusmana obavila je popratne posjete svojoj posjeti KP zavodima u zemlji iz septembra 2009. godine. Delegacija navodi da je KP zavod u Foči dodao 50 novih kreveta i vršio pripreme za upošljavanje 38 novih članova osoblja. Pored toga, KP zavod je počeo omogućavati prilike za zapošljavanje za zatvorenike. Delegacija je izvijestila da je KP zavod Tuzla uposlilo 16 novih članova osoblja i oformio dva nova odjeljenja za žene u tom KP zavodu. U Kozlovcu, organi KP zavoda su započeli rekonstrukciju stare zgrade zavoda, od koje se očekuje da poveća kapacitet zavoda za 64 mjesta. Zatvorenice su se uglavnom žalile na nemogućnost da rade i nedostatku radne terapije i drugih privilegija.

ICRC je i dalje imao pristup pritvorskim jedinicima pod jurisdikcijom ministarstava pravde i na državnom i na entitetskom nivou.

d. Samovoljno hapšenje i pritvaranje

Zakonom je zabranjeno proizvoljno hapšenje i pritvaranje i vlada općenito poštiva ovu zabranu.

Uloga policijskog i sigurnosnog aparata

Zakonom su dodijeljene značajne preklapajuće nadležnosti nad sprovođenjem zakona vlastima na državnom nivou, oba entiteta i Brčko Distriktu, od kojih svaka ima svoje policijske snage. Vojne snage EU su nastavile pružati podršku vlastima zemlje u održavanju sigurnog i bezbjednog okruženja za stanovništvo zemlje. Uredi NATO-a u Sarajevu nastavljaju pomagati vlastima zemlje u provođenju reforme odbrane, nastojanjima u borbi protiv terorizma i saradnji sa ICTY-om. Policijska misija EU ostala je u zemlji sa zadatkom praćenja rada lokalne policije.

Zemlja je ostvarila ograničeni napredak u reformi policije na državnom nivou, mada su vlasti nastavile da odgađaju reformu policije na lokalnom nivou do završetka reforme u ovoj oblasti. Do kraja godine, vlasti su formirale određeni broj zakonom predviđenih tijela uključujući agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja, školovanje i stručno usavršavanje kadrova, policijsku podršku, direkcije za koordinaciju i službe za strance, ali neke od njih su često imale nedovoljan broj uposlenih. Međutim, agencije za forenzička ispitivanja i vještačenja, policijsku podršku i školovanje i usavršavanje kadrova imale su minimalan broj uposlenih i nisu počele sa radom zbog političkog miješanja i nesporazuma sa entitetima o mehanizmima i procedurama za prijenos uposlenih, opreme i nadležnosti na državni nivo. Entiteti nisu ispunili ciljne standarde etničke zastupljenosti u snagama policije što nalažu njihovi ustavi.

Jedinice za profesionalne standarde (PSU) predstavljaju istražne jedinice za interne poslove u ministarstvima unutrašnjih poslova entiteta i Brčko Distrikta. Izvjestaji o korupciji unutar službi sigurnosti na entitetskom i državnom nivou su se nastavili.

U toku godine, PSU Republike Srpske zaprimile su 543 žalbe vezane za ponašanje i utvrdile da je 50 njih bilo utemeljeno. Tokom godine, organi vlasti su vodili 107 disciplinskih postupaka protiv 155 uposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova. Kao rezultat postupaka, organi vlasti su suspendirali 22 uposlena, uključujući troje uposlenih za korupciju. Jedinice su tužiocima prosljedile preporuke za disciplinarnu akciju u 22 slučaja za koje su smatrali da predstavljaju najveće prekršaje. Uz to, organi vlasti su podnijeli 22 krivične i prekršajne prijave protiv zaposlenih u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srpske za djela koja uključuju trgovinu narkoticima, krivotvorenje, krađu, nasilje u porodici, napad, iznudu i saobraćajne prekršaje, što ukazuje na značajan pad u odnosu na prethodnu godinu. U toku godine, PSU Federacije istraživale su 68 slučajeva i tužiocima prosljedila 13 pritužbi za disciplinarnu akciju. Tokom godine, PSU Brčko Distrikta istraživala je 126 slučajeva i zaključila da je 120 pritužbi utemeljeno. PSU je tužiocima prosljedila 13 slučajeva koji su se smatrali najvećim kršenjima dužnosti za disciplinarnu akciju.

Procedure hapšenja i tretman tokom pritvora

Policija je generalno vršila hapšenja otvoreno, po osnovu naloga izdatih na temelju dovoljno dokaza. Zakonom je uređeno da će organi vlasti odmah informirati pritvorenike o optužbama za koje ih se tereti, a sistem kaucije je funkcionirao. Zakonom se od policije zahtijeva da privedu osumnjičene pred tužioca u roku od 24 sata od pritvaranja. Tokom ovog perioda, policija može zadržati pojedince do šest sati na mjestu krivičnog djela u svrhu istrage. Tužilac ima dodatna 24 sata da oslobodi osobu ili je izvede pred sudca koji donosi odluku da li osumnjičeni trebaju ostati u pritvoru prije suđenja. Zakon generalno ograničava trajanje pritvora pred suđenje na jednu godinu. Zakon dozvoljava pritvorenicima da traže advokata po vlastitom izboru, zahtijeva od organa vlasti da obavijeste pritvorenike o djelima za koja ih se tereti nakon podizanja optužnice, te omogućava pravo na brzo suđenje. U praksi, ograni vlasti su pritvorenicima često onemogućavali neposredan pristup advokatu. Nije bilo izvještaja o slučajevima samovoljnog hapšenja ili pritvaranja tokom godine.

U svom izvještaju iz maja 2009. godine, delegacija CPT-a je izvjestila da je pravo na pristup advokatu postajalo djelotvorno tek neko vrijeme nakon što su pritvorene osobe lišene slobode i da se stiče utisak da se pristup advokatu dešavao tek nakon što su pritvorenici izvedeni pred sudca kako bi bili zadržani u pritvoru. Mnoge osobe sa kojima je delegacija razgovarala tvrdile su da im nije dozvoljeno da kontaktiraju advokate ili da čak nisu obaviješteni o svojim pravima do iza ispitivanja od strane krim policije.

e. Onemogućavanje pravičnog i javnog suđenja

Državnim ustavom nije eksplicitno zagarantirano nezavisno sudstvo, ali zakonima u oba entiteta jeste. Državni sud je najviši sud u zemlji pred kojim se sudi u

određenim kaznenim predmetima, kao što su ratni zločini, organizovani kriminal, terorizam, privredni kriminal i korupcija. U zemlji postoji i Ustavni sud BiH i Tužilaštvo BiH. U svakom entitetu postoji Vrhovni sud i Tužilaštvo. Sudovi na državnom nivou nemaju sudski primat nad sudovima na entitetskom nivou. Političke stranke su u nekoliko slučajeva vršile utjecaj na pravosuđe i na državnom i na entitetskom nivou u politički osjetljivim predmetima. Pravosudnim reformama je smanjen nivo zastrašivanja od strane aktera organizovanog kriminala i političkih lidera, ali se ono nastavilo.

Nepostojanje sporazuma o ekstradiciji sa susjednim zemljama nastavila je biti znatna prepreka privođenju osumnjičenih pred lice pravde, posebno imajući u vidu relativno malu veličinu zemlje, učestalost dvojnog državljanstva i lakoću kretanja preko granica sa zemljama bivše Jugoslavije.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće na državnom nivou (VSTV) djeluje nezavisno i regulira mnoge od najvažnijih poslova sudstva sa jasnim, transparentnim kriterijima za sudska i tužilačka imenovanja i detaljnu disciplinsku odgovornost za sudce i tužioce.

Neefikasnost u sudovima potkopala je vladavinu prava tako što je učinila pribjegavanje građanskopravnim presudama manje djelotvornim. Postojao je zaostatak u radu od skoro dva miliona neriješenih građanskopravnih predmeta, od kojih se preko pola odnosi na račune za režije. Organi vlasti procijenili su da se samo jedna desetina predmeta odnosila na krivična pitanja .

Prema izvještaju Centra za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu za 2008. godinu, više od 20 posto odluka državnog Ustavnog suda nije bilo provedeno. Većina slučajeva odnosila su se na takozvane „sistemske propuste“ vlasti, kao što su pitanja nestalih osoba, stare devizne štednje i isplate naknada za ratne štete.

Sudski postupci

Prema zakonima koji su na snazi u Federaciji i u Republici Srpskoj, optuženi uživaju načelo prezumcije nevinosti, suđenja su javna i optuženi ima pravo na odbranu po službenoj dužnosti ako je lice optuženo za teško krivično djelo. Međutim, sudovi nisu u svim slučajevima imenovali advokate odbrane u predmetima u kojima je maksimalna zapriječena kazna manja od pet godina zatvora. Prema zakonu, optuženi imaju pravo da se suoče sa svjedocima, svjedoče i predoče svoje dokaze, imaju pristup vladinim dokazima koji se odnose na njihov predmet i pravo na žalbu protiv presude. Vlasti su u praksi poštivale ova prava.

Državni sud nastavio je ostvarivati napredak u donošenju presuda u predmetima organizovanog kriminala i ratnih zločina i proširio program zaštite svjedoka. Tokom godine, Odjel za zaštitu svjedoka državne Agencije za istrage i zaštitu (SIPA) pružao je podršku za preko 144 osobe.

Odjel za ratne zločine pri Sudu BiH i entitetski sudovi u toku godine su nastavili sa suđenjima u predmetima ratnih zločina. Do mjeseca novembra, Tužilaštvo BiH

je otvorilo 18 novih istraga za ratne zločine protiv 28 osumnjičenih lica i obezbjedilo presude u devet predmeta ratnih zločina koji uključuju 13 optuženih za ratne zločine, od kojih je 10 osuđeno a tri oslobođena.

Državno Tužilaštvo nastavilo je koristiti sporazume o priznanju krivice u nekim slučajevima. U 2008. godini, Vijeće ministara usvojilo je nacionalnu strategiju sudskog progona za ratne zločine kojom se namjerava okončati sudsko postupanje po najtežim ratnim zločinima do 2016. godine i svim ostalim ratnim zločinima do 2024. godine.

U dane 21. maja i 23. juna, Sud BiH osudio je Ćerima Novalića na sedam godina zatvora i potvrdio optužnicu protiv Zulfikara Ališpage, bivšeg komandanta odreda za posebne namjene „Zulfikar“ pri štabu Vrhovne komande armije zemlje za ratne zločine protiv civilnog stanovništva u Konjicu.

U toku godine, sudovi u zemlji su osudili četiri osobe na ukupno 77 godina zatvora i potvrdili optužnice za još osam osoba za ratne zločine u Srebrenici. Optužnicom od 13. avgusta se terete Franc Kos (zvani „Slovenac“ i „Žuti“), Stanko Kojić, Vlastimir Golijan, i Zoran Goronja (zvani „Zoka“) za učešće u ubijanju preko 800 bošnjačkih muškaraca i dječaka u julu 1995. godine na vojnoj ekonomiji Branjevo u selu Pilica u opštini Zvornik.

Dana 27. avgusta, izvršena je ekstradicija Veselina „Batka“ Vlahovića, osumnjičenog za počinjene ratne zločine u Sarajevu u periodu od 1992. do 1995. godine, iz Španije u BiH. On je uhapšen po dolasku na sarajevski aerodrom dana 26. avgusta i sproveden u pritvorsku jedinicu Suda BiH.

Na drugim nivoima u zemlji u toku godine, sudovi su osudili osam osoba na ukupno skoro 175 godina zatvora i podigli optužnice protiv još osam osoba za ratne zločine protiv civilnog stanovništva.

U decembru 2009. godine, Sud BiH je presudio da su Ratko Bundalo i Nedo Zeljaja krivi za zločine protiv čovječnosti u regiji Kalinovika. Sud je osudio Bundala na 19 godina i Zeljaju na 15 godina zatvora. Sud je oslobodio trećeg optuženika, Đorđislava Aškrabu, po svim tačkama optužnice.

I pored domaćih i međunarodnih napora na sudskom progonu ratnih zločina, mnogi nižerangirani počinioци su ostali nekažnjeni, uključujući i one odgovorne za oko 8.000 osoba ubijenih u genocidu u Srebrenici i one koji su odgovorni za između 13.000 i 15.000 drugih osoba koje su nestale i za koje se pretpostavlja da su ubijeni tokom rata od 1992. do 1995. godine.

Politički zatvorenici i pritvorenici

Nije bilo izvještaja o postojanju političkih zatvorenika i pritvorenika.

Regionalne odluke Suda za ljudska prava

U toku godine, Evropski sud za ljudska prava (ECHR) donio je jednu presudu vezanu za zemlju. Dana 27. maja, ECHR je potvrdio pravo bivšeg oficira

jugoslovenske vojske Branimira Đokića, koji je imao pravno valjan kupoprodajni ugovor, da se vrati u posjed svog predratnog stana i da upiše svoje vlasništvo. Vlasti su obeštatile Đokića u skladu sa odlukom ECHR-a. U toku prethodne godine, ECHR je donio presudu kojom je za zemlju utvrđeno 10 kršenja različitih odredbi Evropske konvencije o ljudskim pravima, uključujući jedno kršenje prava na slobodu i bezbjednost ličnosti, tri kršenja prava na pravično suđenje, jedno kršenje prava na djelotvoran pravni lijek i četiri kršenja koja uključuju zaštitu imovine.

Tokom godine, zemlja je ispoštovala presude ECHR-a kojima su tražene pojedinačne mjere bilo putem stvarnog pravnog lijeka ili putem podnošenja akcionih planova za usklađivanje sa ECHR-om. Zemlja i dalje nije ispoštovala presudu Sejdić-Finci ECHR-a iz decembra 2009. godine koja kaže da ustavne odredbe zemlje o kandidiranju etničkih manjina za određene izborne funkcije predstavljaju kršenje Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Postupci i pravni lijekovi u građanskopravnim stvarima

Zakonom su osigurani nezavisni i nepristrani postupci u građanskopravnim stvarima i građani mogu pokretati građanske parnice u vezi s povredama ljudskih prava.

Restitucija imovine

Četiri tradicionalne vjerske zajednice u zemlji podnijele su brojne zahtjeve za restituciju imovine koju su vlasti bivše Jugoslavije nacionalizirale nakon Drugog svjetskog rata. U nedostatku državnog zakonodavstva koji bi se konkretno regulirao restituciju imovine koju je bivši komunistički režim nacionalizirao, povrat ranije imovine vjerskih zajednica nastavljen je na ad hoc osnovi, prema nahođenju općinskih zvaničnika; ti zvaničnici su rijetko dovršavali slučajeve restitucije, a obično je to bilo u korist većinske zajednice u konkretnoj općini.

Mnogi zvaničnici su koristili slučajeve restitucije imovine kao instrument političkog pokroviteljstva. Drugi neriješeni zahtjevi za restitucijom bili su politički i pravno komplicirani. Dana 9. juna, Vlada Federacije, Vlada Kantona Sarajevo, sarajevska Općina Stari Grad i Ekonomski fakultet potpisali su sporazum o povratu zgrade u kojoj je bio smješten Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Prema sporazumu, izgradnja nove zgrade ekonomskog fakulteta trebala bi započeti u 2011. godini; međutim, tokom godine, vlasti nisu poduzimale aktivnosti na ispunjavanju sporazuma.

Jevrejska i Islamska zajednica su također istakli historijska prava na veliki broj komercijalnih i stambenih nekretnina u Sarajevu. Katolička zajednica imala je veliki broj sličnih zahtjeva u Banja Luci.

Romi koji su raseljeni tokom sukoba do 1992. do 1995. godine imali su poteškoća sa vraćanjem u posjed svoje imovine kao rezultat diskriminacije i zbog toga što nisu imali dokumentaciju koja dokazuje vlasništvo ili nikada nisu registrirali svoju imovinu kod lokalnih vlasti.

f. Samovoljno ometanje prava na privatnost, porodicu, dom i korespodenciju

Zakonom su takve radnje zabranjene i vlada je u praksi generalno poštivala te zabrane. Međutim, nekoliko novinara iz Republike Srpske se nastavilo žaliti na prisluškivanje telefonskih razgovora i sve veće praćenje od strane vlasti.

Dio 2 Poštivanje građanskih sloboda, uključujući i sljedeće:

a. Sloboda govora i štampe

Zakonom je propisana sloboda govora i štampe; međutim, vlada u praksi nije uvijek poštivala slobodu štampe. Zakonima je čuvanje slobode štampe dato u nadležnost kantonima u Federaciji i entitetskim organima vlasti u Republici Srpskoj. Na entitetskom nivou postoje zakoni o kleveti, dok zakoni o slobodi pristupa informacijama postoje i na entitetskom i na državnom nivou. Međutim, vlasti, uključujući sudove, nisu u potpunosti proveli ove zakone u praksi, a nivo poštivanja slobode govora i štampe od strane vlasti nije se poboljšao u toku godine.

Krivični zakon Federacije zabranjuje govor mržnje. Krivični zakon Republike Srpske ne zabranjuje izričito govor mržnje, mada je zakonom zabranjeno izazivanje etničke, rasne ili vjerske mržnje. I Pravilima o djelovanju radio-difuznih kompanija također je regulirano pitanje govora mržnje na radiju i televiziji. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) Bosne i Hercegovine nije zabilježila niti jedan slučaj govora mržnje u toku godine. Međutim, nezavisni analitičari su primjetili tendenciju političara i drugih lidera da neželjenu kritiku označavaju kao govor mržnje. Mnogi mediji su koristili jezik, često nacionalistički, koji se smatra provokativnim ili zapaljivim po pitanjima koja se odnose na etničku pripadnost, religiju, spolnu orijentaciju i političku pripadnost. Oba entiteta imaju zakone o kleveti koji su korišteni na sudovima. Vijeće za štampu registriralo je četiri slučaja govora mržnje u štampanim medijima.

Bile su dostupne mnoge novine u privatnom vlasništvu koje su izražavale široku raznolikost stavova. Određeni broj nezavisnih štampanih medija nastavio se suočavati sa finansijskim problemima koji su ugrožavali njihov rad.

U toku godine, Vijeće za štampu je razmatralo 110 žalbi vezanih za štampane medije, prihvatajući njih 36 kao osnovane i odbijajući 10 kao neutemeljene. U nekim slučajevima, Vijeće je dalo instrukcije medijima da objave demanti ili opovrgavanje, ili savjetovalo da se to učini, i na taj način riješilo 41 slučaj. U 26 slučajeva, Vijeće je dalo instrukcije za dalje procedure žalbi ili za vrijednovanje slučajeva na sudu. Većina prihvaćenih žalbi koje je Vijeće usvojilo uključivale su navode da su štampani mediji uskratili pravo osobama da odgovore na izvještaje i članke koje su smatrali lažnim ili klevetničkim. Broj žalbi zbog kršenja prava na privatnost djece i zaštite od diskriminacije se povećao tokom godine. U četiri slučaja, Vijeće je registriralo govor mržnje u člancima objavljenim u dnevnim novinama. Vijeće za štampu se nastavilo suočavati sa pritiscima i teškoćama u očuvanju svog statusa jedinstvene organizacije zadužene za samoregulaciju štampe za čitavu zemlju.

Politički pritisci na medijske institucije na državnom nivou su se nastavili. Politički pritisci na RAK su se nastavili, pri čemu su političari često navodili nedostatak nepristranosti. Javni emiteri su također ostali podložni političkim utjecajima. Radio-televizija Bosne i Hercegovine nastojala je održati neutralnu uređivačku politiku, ali je njen utjecaj ostao ograničen. Dva javna emitera, Federalna televizija (FTV) i Radio-televizija Republike Srpske (RTRS), ostali su najveći televizijski emiteri u zemlji. RTRS je pretežno prenosio stavove vladajuće stranke u Republici Srpskoj, dok je bilo žalbi da FTV nastavlja podržavati određene opozicione stranke.

Problemi sa RAK-om i potkopavanje njene nezavisnosti ostali su neriješeni. Njene nadležnosti su dovedene u pitanje po političkim osnovama od strane vladajućih političkih stranaka. Vijeće ministara nije uspjelo da, treću godinu zaredom, imenuje direktora RAK-a i pokušalo je da utječe na izbor kandidata tako što ga je učinilo dijelom šireg političkog paketa. U aprilu 2009. godine, istekao je mandat članova Vijeća RAK-a. Do kraja godine, državni parlament nije okončao procedure za imenovanje novih članova Vijeća. U 2009. godini, status RAK-a sveden je na status upravnog tijela, mada odluka od 19. oktobra isključuje RAK iz Zakona o upravnim tijelima. Javni emiteri su ostali fragmentirani zbog neuspjeha upravnih odbora javnih emitera da uspostave jedinstven sistem javnih emitera. Dana 23. septembra, OSCE je izdao izvještaj o medijima u zemlji u kojem je navedeno da ovaj izostanak napretka na uspostavljanju sistema javnih emitera potkopava dugoročnu održivost javnog emitiranja uopšte.

Mali broj medija u Republici Srpskoj koji su zadržali uređivačku nezavisnost i dalje se žali na umiješanost vlasti u njihov rad. Lokalna komercijalna mreža od pet stanica postoji u oba entiteta (Mreža Plus), kao i privatne televizijske mreže OBN i PinkBH. Na desetine malih nezavisnih televizijskih stanica emitiraju program širom zemlje. Radio je i dalje forum na kojem se izražavaju različita stajališta. U velikom broju slučajeva informativni program nezavisnih emitera odražava stajališta opozicije.

Većina medija u Republici Srpskoj pokazivala je izrazitu pristranost prema vladi Republike Srpske. Dana 2. jula, vlada Republike Srpske je, drugu godinu zaredom, odlučila da dodijeli pet miliona konvertibilnih (3.6 miliona američkih dolara) medijima baziranim u Republici Srpskoj, navodeći da će pomoć biti distribuirana projektima „od općeg društvenog interesa“ koji „unaprijeđuju pristup informacijama“. I pored zvaničnog roka od 90 dana za podnošenje aplikacija, vlada Republike Srpske dodijelila je sredstva za 14 odabranih medija znatno prije isteka tog roka. Organizacije za praćenje rada medija i opozicione grupe opisali su program kao subvenciju organizacijama koje simpatišu vladajuću stranku Republike Srpske u periodu do opštih izbora u zemlji održanim tokom godine. Također su postojale pritužbe da su mediji u Federaciji pokazivali političku pristranost demonstrirajući podršku određenim političkim strankama ili poslovnim interesima.

I pored kontinuiranih izvještaja o prijetnjama protiv novinara, nedavno istraživanje koje je provelo udruženje „BH Novinari“ otkrilo je rasprostranjenu ravnodušnost javnosti prema takvom nasilju. U toku godine, otvorena linija za pomoć novinarima (u sklopu udruženja „BH Novinari“) je registrirala 43 slučaja

povrede prava i sloboda novinara i pritisak od strane vlasti i organa za provođenje zakona. Tokom godine zabilježeno je 9 slučajeva pritiska na i prijetnji novinarima koji su uključivali jednu prijetnju smrću i pet fizičkih napada. Drugi slučajevi uključivali su prijetnje napadom i sprječavanje pristupa informacijama.

U pojedinim slučajevima, medijski izvori su izvijestili o zvaničnicima koji su medijima prijetili sa gubljenjem oglašivača ili ograničavanja pristupa medija zvaničnim informacijama. Političari i vladini zvaničnici također su medije optuživali da se suprotstavljaju interesima određene etničke grupe ili da su izdali interese svoje etničke zajednice. Neki od novinara su se žalili na prisluškivanje telefonskih razgovora, sve veće praćenje od strane vlasti, sudske sporove koji su pokrenuti ili su im zapriječeni i na stalne dolaske službenika poreskih organa.

U toku godine je izvješteno o nekoliko incidenata koji su uključivali nasilje protiv novinara ili moguće pokušaje zastrašivanja medija:

- U avgustu, Damir Kaletović, novinar popularnog programa "60 minuta" FTV-a, optužen je za protupravno snimanje i prisluškivanje nakon emitiranja prijetnje od strane Vitomira Popovića, ombudsmana za ljudska prava u zemlji, protiv njega i urednika Informativnog programa FTV-a Bakira Hadžiomerovića. Prijetnje su navodno izrečene nakon što je FTV kritizirala reizbor Popovića na mjesto ombudsmana, optužujući ga za korupciju i uključenost u ratne zločine. Popović je snimljen kako govori da su Kaletović i Hadžiomerović „zaslužili metak u glavu“ zbog emitiranja priče. Dana 20. septembra, nakon brojnih traženja Kaletovića, okružni tužilac iz Banja Luke otvorio je istragu u vezi sa prijetnjama koje je Popović navodno izrekao. I predmet protiv Kaletovića i istraga Popovića su bili otvoreni na kraju godine.
- Dana 22. septembra, vlasnik radnje u Stocu nogom je udario i pokušao zadaviti novinara Dnevnog Lista Nevresa Dedića nakon što je ovaj fotografisao policijsku raciju koja je obuhvatala radnju. Vlasnik radnje je također ošteti Dedićev fotoaparatus. Napad se navodno dogodio pred pet ili šest policajaca, koji su upozorili ali nisu zaustavili napadača. Dedić je podnio žalbu policiji. Udruženje "BH Novinari" je snažno kritiziralo napad i neuspjeh policije da zaštiti novinara. Udruženje je tražilo od kantonalne policije da istraži slučaj i ponudi javno objašnjenje zašto nisu uspjeli da zaštite novinara na dužnosti. Dedićev odvjetnik podnio je krivičnu prijavu protiv napadača. Tokom policijske operacije pod nazivom „Porez“ usmjerene na razbijanje lanca krijumčarenja cigareta uhapšeno je nekoliko osoba. Međutim, napadač na gospodina Dedića i dalje je na slobodi uz kauciju.
- U maju, Ljiljana Kovačević prijavila je da je primila zvaničnu obavijest o pokrenutoj pravnoj tužbi protiv novinske agencije BETA u vezi sa optužbom za klevetu koju je pokrenuo premijer Republike Srpske Dodik. U maju 2009. godine, Premijer Republike Srpske Dodik podnio je tužbu za klevetu protiv agencije i Kovačevićeve, njene dopisnice iz Banja Luke, zbog izvještavanja da je SIPA protiv njega i drugih lica podnijela prijavu o sumnji na krivično djelo u vezi sa upitnim tenderima za izgradnju. Dodik je od suda tražio naknadu štete u iznosu od 15.000 konvertibilnih maraka

(10.200 američkih dolara). BETA je prihvatila obavijest ali navodno nije zaprimila bilo koje dodatne dokumente koji pojašnjavaju status predmeta.

- Na dan izbora, dana 3. oktobra, vladajuća politička strana u Republici Srpskoj, Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), faksom je uputio pismo ATV Banja Luka zabranjujući stanici da izvještava iz njenog izbornog štaba. Udruženje novinara zemlje je osudilo akcije SNSD-a kao diskriminirajuće.
- Do kraja godine, FTV nije postupio prema nalogu suda kojim se ova kuća usmjerava da na posao vrati bivšu urednicu Informativnog programa Dušku Jurišić. Dana 18. januara, FTV je otpustila Jurišićku pod navodima za „nedostatak adekvatnih komunikacijskih vještina što je nanijelo štetu reputaciji FTV-a“. U oktobru, službenici inspekcije rada utvrdili su da je smjena Jurišićke od strane FTV-a bila protuzakonita. Dana 8. novembra, Općinski sud u Sarajevu također je presudio da je odluka FTV-a da zamijeni Jurišićku protuzakonita. Dana 15. decembra, nakon žalbe FTV-a na presudu suda, Općinski sud u Sarajevu naložio je FTV-u da vrati Jurišićku na mjesto urednice Informativnog programa do konačne presude.

U toku godine policija nije pratila prijavljenu prijetnju smrću iz juna 2009. godine upućenu Aliji Behramu, direktoru RTV Mostar i voditelju političke televizijske emisije. Behram je primio prijetnju nakon emisije koja se bavila kontroverznim političkim pitanjima u Mostaru za koja su neki vjerovali da su bila antimuslimanska.

Sloboda izražavanja na internetu

Vlada nije ograničavala pristup internetu, niti je zabilježeno da vlada prati e-mail i komunikaciju preko internet pričaonica (chat room). Pojedinci i grupe su se mogli uključiti u mirno izražavanje stajališta putem Interneta i elektronske pošte. Prema statistici Međunarodne unije za telekomunikacije za 2010. godinu, postotak korisnika interneta u populaciji Bosne i Hercegovine je oko 38 posto.

Akadske slobode i kulturne manifestacije

Vlada nije ograničavala akademske slobode i kulturne manifestacije; međutim, etnički favoritizam i politiziranje imenovanja na fakultetima ograničavale su akademske slobode. U Sarajevu se Srbi i Hrvati žale da se Bošnjacima daje prednost prilikom imenovanja i unapređenja na Univerzitetu Sarajevo. Univerzitet Banja Luka i Univerzitet Istočno Sarajevo i dalje ograničavaju imenovanja nastavnog osoblja gotovo isključivo na Srbe. Univerzitet u Mostaru je i dalje podijeljen na dva univerziteta, što odražava još uvijek postojeću etničku podjelu grada. Usko lokalni interesi utječu na preostalih pet univerziteta u područjima sa bošnjačkom većinom. Bilo je rasprostranjeno vjerovanje da je korupcija česta u univerzitetskom sistemu.

b. Sloboda mirnog okupljanja i udruživanja

Sloboda okupljanja

Zakonom je zagarantirana sloboda okupljanja i vlasti generalno u praksi poštivaju ovo pravo.

Sloboda udruživanja

Zakonom je zagarantirana sloboda udruživanja i vlasti su, uz određene izuzetke, generalno poštivale ovo pravo u praksi. Veliki broj socijalnih, kulturnih i političkih organizacija djelovao je bez ometanja.

Zakonom je dozvoljeno nevladinim organizacijama da se slobodno registriju; međutim, neke nevladine organizacije i udruženja nevladinih organizacija su imali poteškoća prilikom registracije, uključujući i duga odugovlačenja i nekonsistentnu primjenu zakona. Neke nevladine organizacije, frustrirane odugovlačenjem na državnom nivou, odlučile su se za registraciju na entitetskom nivou.

c. Vjerske slobode

Za kompletan opis vjerskih sloboda, pogledati Međunarodni izvještaj o vjerskim slobodama za 2010. godinu na web adresi www.state.gov/g/drl/irf/rpt/.

Društvene zloupotrebe i diskriminacija

Nije bilo izvještaja o antisemitskom nasilju protiv pripadnika Jevrejske zajednice, čiji broj se procjenjuje na manje od 1.000 osoba, uz jedan izvještaj o nasilju nad imovinom. Dana 18. novembra, sekretar Jevrejske zajednice u Doboju prijavio je da su zidovi lokalne sinagoge bili vandalizirani nacističkim grafitima, kukastim križem i riječima "Sieg Heil". Dobojska policija odmah je izašla na mjesto zločina da započne istragu koja je na kraju godine još uvijek bila otvorena.

Dana 7. novembra, fudbalski navijač, bosanski Hrvat, držao je nacističku zastavu tokom utakmice u Širokom Brijegu.

Bilo je izvještaja o društvenim zlupotrebama ili diskriminaciji na bazi vjerske pripadnosti, ubjeđenja ili prakse. Molimo da pogledate web adresu www.state.gov/g/drl/irf/rpt/.

d. Sloboda kretanja, interno raseljene osobe, zaštita izbjeglica i osobe bez državljanstva

Zakonom su omogućena sloboda kretanja unutar zemlje, putovanje u inostranstvo, emigracija i repatrijacija i vlasti su generalno poštivale ta prava; međutim, ipak su u praksi ostala neka ograničenja. Vlasti su surađivale sa Uredom Visokog komesarijata UN-a za izbjeglice (UNHCR) i drugim humanitarnim organizacijama na pružanju zaštite i pomoći interno raseljenim osobama, izbjeglicama, izbjeglicama koje se vraćaju, tražiteljima azila, osobama bez državljanstva i drugim osobama na koje se odnosi mandat UNHCR-a.

Zakonom je zabranjen prisilni egzil i vlada ga ne primjenjuje.

Interno raseljene osobe

Povratak osoba koje su raseljene u toku ratova od 1991. do 1995. godine u bivšoj Jugoslaviji nastavio se stalno smanjivati. Prema UNHCR-u, u toku prvih šest mjeseci godine vratilo se 358 osoba (od čega su 340 manjinski povratnici). Vladini dužnosnici i neke nevladine organizacije, međutim, vjeruju da je ukupan broj povratka niži s obzirom da UNHCR određuje ostvareni povratak na osnovu povrata imovine, a ne na osnovu fizičkog prisustva. Prema podacima UNHCR-a, na kraju 2009. godine u zemlji ima 113.465 registriranih raseljenih osoba koje se još uvijek nastoje vratiti u svoja prijeratna prebivališta.

Dana 24. juna, Parlamentarna skupština BiH usvojila je Revidiranu strategiju povratka koja se bavi pitanjima imovine i povratkom raseljenih osoba i izbjeglica. Strategija jednako tretira pravo na povratak i pravo na pomoć u lokalnoj integraciji za one koji odaberu da se ne vrata. Neke od organizacija koje rade na povratku izrazile su zabrinutost u vezi sa strategijom, vjerujući da će ona dalje usporiti proces povratka i potaknuti lokalnu integraciju.

Visoka stopa nezaposlenosti, izostanak pristupa socijalnim beneficijama, nemogućnost prenosa socijalnih beneficija prilikom povratka iz drugog entiteta, nedostatak stambenog prostora i visoke općinske administrativne takse za dokumente neophodne za pristup pomoći u rekonstrukciji za povratak nastavili su kočiti povratke.

Manjinski povratnici često su bili suočeni sa zastrašivanjem i žalili su se na diskriminaciju prilikom zapošljavanja. U područjima povratka širom zemlje postotak manjina u općinskim organima vlasti ne predstavlja postojeću populaciju niti je dosljedan sa zakonom propisanim postotcima prema popisu stanovništva iz 1991. godine, što ukazuje na neuspjeh lokalnih vlasti da provedu i primijene zakonske odredbe. Manjinski povratnici također su se susretali sa opstrukcijama u svom pristupu obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i penzijama, kao i sa slabom infrastrukturom.

Tokom godine, promatrači su nastavili bilježiti trend napada usmjerenih protiv simbola manjinskog stanovništva, prije nego napade na same građane. Ovo neprijateljstvo je nastavilo utjecati na povratke. Mnogi povratnici navode nehapšenje ratnih zločinaca od strane nadležnih organa kao razlog koji ih odvraća od povratka. Mnoge raseljene osobe za sebe stvaraju novi život daleko od prijeratnih kuća, i vraćaju se samo one s malim brojem drugih opcija (uključujući i veliki broj starijih penzionera).

U Republici Srpskoj, Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica pružalo je podršku povratku Bošnjaka i Hrvata u taj entitet i povratku bosanskih Srba u Federaciju. Federalno Ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica pružalo je pomoć Srbima i Hrvatima koji su se vraćali u Federaciju i Bošnjacima i Hrvatima koji su se vraćali u Republiku Srpsku. Oba entitetska ministarstva za izbjeglice su povratnicima pružala ograničenu pomoć u rekonstrukciji a dio svojih budžeta su rasporedili za zajedničke projekte koje je utvrdila državna Komisija za izbjeglice.

Zaštita izbjeglica

Zakonima zemlje je regulirano davanje azila ili izbjegličkog statusa, i vlasti su

uspostavile sistem za pružanje zaštite izbjeglicama.

Vlasti su pružile zaštitu od protjerivanja ili povratka izbjeglica u zemlje u kojima bi život ili sloboda tih osoba bili u opasnosti na bazi rase, religije, zemlje porijekla, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili političkoj opciji.

Tražitelji azila čiji zahtjevi za azil nisu riješeni, bez obzira iz koje zemlje dolaze, mogu ostati u azilantskim centrima sve do sudskog razriješenja njihovog zahtjeva, što obično traje tri mjeseca, ali i duže u nekim slučajevima. Tražitelji azila imaju pravo na žalbu protiv negativne odluke, a zakon nalaže sudovima da donesu odluku u roku od naredna dva mjeseca.

Tražitelji azila imaju pravo na obrazovanje i pravno rješavanje pritužbi vezanih za povrede ljudskih prava. Međutim, nemaju pravo na zaposlenje osim ako im je zahtjev za azil pozitivno riješen. Nije bilo izvještaja o zloupotrebi izbjeglica, a izbjeglicama u azilantskim centrima bila je obezbjeđena adekvatna zaštita.

U toku godine vlasti nisu odobrile privremenu zaštitu niti jednoj osobi koja ne ispunjava uvjete za stjecanje izbjegličkog statusa.

Osobe bez državljanstva

Prema UNHCR-u, u zemlji je bilo između 3.000 i 5.000 osoba koje su pod rizikom od apatridije, od kojih su velika većina bili Romi. Ovaj broj uključuje i one osobe koji nisu upisani u matične knjige i osobe koje su pod rizikom od denaturalizacije (većinom osobe naturalizirane tokom sukoba u periodu 1992. – 1995. godina). Prema UNHCR-u, do kraja godine vlastima je za pregled preostalo oko 1.300 takvih osoba. Do kraja godine, više od 50 posto pregledanih predmeta rezultiralo je denaturalizacijom, što potencijalno može učiniti da određene osobe postanu osobe bez državljanstva. Tokom godine nije bilo zabilježenih slučajeva. U 2009. godini, jedna osoba je registrirana kao de jure osoba bez državljanstva, ali je naknadno naturalizirana na bazi svog porijekla (ne na bazi apatridije). Zakonom je određeno da je dijete čiji su jedan ili oba roditelja državljani BiH također državljani BiH, bez obzira na mjesto rođenja. Dijete rođeno na teritoriji zemlje čiji roditelji nisu državljani BiH ne stiče državljanstvo osim ako su oba roditelja osobe bez državljanstva. Dok zakon ne nudi bilo kakve posebne odredbe za ubrzanje naturalizacije osoba bez državljanstva, omogućava prilike osobama bez državljanstva da steknu državljanstvo na nediskriminirajućem osnovu. Osobe bez državljanstva prijavljuju se za naturalizaciju putem iste procedure kao i drugi strani državljani.

Dio 3. Poštivanje političkih prava: pravo građana da promijene vladu

Zakonom je građanima zagarantovano pravo na promjenu vlasti na miran način, a građani su u praksi provodili ovo pravo putem periodičnih višestranačkih izbora na bazi općeg prava glasa.

Izbori i političko učešće

Promatrači ispred Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) su

zaključili da su opšti izbori 2010. godine održani uglavnom u skladu sa međunarodnim standardima, s tim da su primijetili probleme, uključujući nedostatke u procesu registracije, grupno glasanje, neregularnosti tokom brojanja glasova. OSCE je identificirao određeno pristrano izvještavanje i naveli da su privatni mediji, posebno štampani, imali tendenciju favoriziranja određenih kandidata. Manje stranke su se žalile na sistematski nedovoljnu zastupljenost u medijima. Mnogi štampani mediji iz Republike Srpske su prenosili retoriku nacionalističkih stranaka koja zagovara secesiju Republike Srpske i implicira povezanost dijelova Islamske zajednice zemlje i međunarodnog terorizma. Neki od glavnih medija u Federaciji izvještavali su o korištenju prikaza iz vremena rata od 1992. – 1995. godine radi intenziviranja etno-političkog neslaganja od strane stranaka.

Političke stranke su generalno djelovale bez ograničenja i vanjskog utjecaja. Pojedinci i stranke koje predstavljaju širok spektar političkih stajališta mogli su slobodno izraziti svoju kandidaturu i ući u izbore. Zakonom je regulirano da Srbi, Hrvati, Bošnjaci i „ostali“ moraju biti adekvatno zastupljeni u institucijama na entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou, na bazi popisa iz 1991. godine sve dok se ne završi proces povratka kao što to stoji u Daytonskom sporazumu. Međutim, u praksi vlasti nisu ispoštovale ove zakonske odredbe. Osim tri konstitutivna naroda, postoji i 16 priznatih nacionalnih manjina.

Nacionalistička retorika vođa svih etničkih grupa dominirala je političkim diskursom. Posebice su srpski političari redovno dovodili u pitanje validitet i postojanje države Bosne i Hercegovine, te prijetili će u Republici Srpskoj organizovati referendum za otcjepljenje od države.

Prema zakonu, najmanje 30 posto kandidata političkih stranaka moraju biti žene. U zemlji su u toku godine održani opći izbori. Oko 37 posto svih kandidata bile su žene, dok je njihova procentualna zastupljenost među izabranim kandidatima bila 17 posto. U decembarskoj studiji predsjednice Centralne izborne komisije BiH zaključeno je da žene nisu imenovane na određeni broj pozicija višeg nivoa u vladi koji je predviđen sistemom kvota iz zakona zbog značajne spolne predrasude. Na kraju godine, 8 od 42 člana Predstavničkog doma na državnom nivou su bile žene. Nije bilo žena u devetočlanom Vijeću ministara, mada je jedna žena bila na funkciji zamjenice ministra. Na entitetskom nivou, žene su na četiri od 23 vodeće pozicije u Federaciji, uključujući predsjednicu i jednu dopredsjednicu, jednu ministricu i jednu potpredsjedavajuću u parlamentu. U Republici Srpskoj, tokom većine godine, dvije od 16 ministara i jedna od skupštinskih potpredsjednika bile su žene. Do kraja godine, nakon općih izbora održanih u oktobru, rekordan broj od pet žena je imenovano za ministrice u Republici Srpskoj.

Manjine su ostale uveliko nezastupljene u vlasti. U Parlamentarnoj skupštini nema predstavnika manjina, a samo jedan član Vijeća ministara dolazi iz reda manjina.

Do kraja godine, vlasti nisu ispoštovale presudu ECHR-a iz decembra 2009. godine u kojoj stoji da ustavna odredba kojom se onemogućava „ostalima“ (to jeste, onima koji ne pripadaju niti jednom od tri konstitutivna naroda) da budu

izabrani na mjesto predsjednika ili poslanika u gornjem domu parlamenta krši Evropsku konvenciju o ljudskim pravima. ECHR je presudio da ustav BiH diskriminira protiv manjina koje nisu „konstitutivni narodi“ i zatražio od zemlje da svoj ustav uskladi sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima.

Dio 4. Korupcija vlasti i transparentnost

Zakonom su propisane kazne za krivična djela korupcije u vlasti, međutim, vlada ne provodi zakon djelotvorno i zvaničnici često sudjeluju u korupciji i prolaze nekažnjeno. Prema indikatorima javnog upravljanja Svjetske banke za 2009. godinu, korupcija je i dalje bila ozbiljan problem, mada se pozicija zemlje neznatno popravila u poređenju sa prethodnom godinom.

Dana 13. januara, državni tužioci pokrenuli su dvije optužnice protiv bivšeg direktora Agencije za promociju stranih investicija (FIPA), Harisa Bašića, i višeg saradnika FIPA-e po optužbama za zloupotrebu položaja, prekoračenje službene ovlasti, pribavljanje imovinske koristi drugima, te nanošenje štete vlastima u iznosu od 54.000 konvertibilnih maraka (36.720 američkih dolara). Predmet je na kraju godine još uvijek bio u toku.

U februaru, državni tužilac naložio je istragu optužbi za zloupotrebu vlasti od strane Damira Hadžića, načelnika Općine Novi Grad u Sarajevu. Slučaj je bio u istražnoj fazi na kraju godine.

Dana 28. aprila, načelnika aerodromskog ureda Granične policije, Fadil Jaganjac, osuđen je na pet mjeseci zatvora zbog toga što je dozvolio da tri osobe uđu u zemlju sa krivotvorenim pasošima.

Do kraja godine, državni tužioci nisu podigli optužnice u vezi sa krivičnom prijavom SIPA-e, najavljene u februaru 2009. godine o navodnoj korupciji od strane zvaničnika Vlade Republike Srpske, uključujući premijera Milorada Dodika, u vezi sa nekoliko protuzakonitih tendera za izgradnju. Načelnik odjela SIPA-e za organizovani kriminal, Dragan Lukač, koji je vodio istragu, uklonjen je sa svoje pozicije u septembru 2009. godine.

Dana 8. aprila, Sud BiH je oslobodio Edhema Bičakčića i Dragana Čovića, predsjednika Hrvatske demokratske zajednice Bosne i Hercegovine, od optužbi za korupciju za navodna djela počinjena tokom njihovog obavljanja dužnosti premijera i zamjenika premijera Federacije.

Dana 16. jula, Apelaciono vijeće Suda BiH oslobodilo je Mladena Ivanića, predsjednika Partije demokratskog progresa i delegata u Domu naroda Parlamentarne skupštine BiH, od optužbi da je zloupotrijebio javna sredstva u vrijeme kada je bio premijer Republike Srpske od 2000. do 2002. godine.

Kandidati za određene javne funkcije, među njima i članovi parlamenta na državnom i entitetskom nivou, i članovi Vijeća ministara i entitetskih vlada, podliježu odredbama zakona o prijavi imovinskog stanja. Centralna izborna komisija je nadležna za osiguranje poštivanja tih zakona.

Iako prema zakonu građani imaju pristup vladinoj dokumentaciji, mnogi organi vlasti nisu ispoštovali zakon. Prema zakonu, vlada mora dati objašnjenje za svako odbijanje pristupa, a građani, ukoliko im je pristup onemogućen, imaju pravo žaliti se sudu ili ombudsmenu. U praksi, vlasti nekada nisu ponudile traženo objašnjenje za odbijanje pristupa osim ako se građani nisu žalili ombudsmenu, sudovima ili tražili pravnu pomoć. Javna svijest o tom zakonu je i dalje na niskom nivou.

Dio 5 Stav vlade u pogledu međunarodnih i istraga nevladinog sektora po pitanju navoda o povredama ljudskih prava

Širok spektar organizacija za ljudska prava i nevladinih organizacija je generalno djelovao bez ograničenja, istražujući i objavljujući svoje nalaze. Međutim, vladini dužnosnici su često bili neefikasni i kasnili su s poštivanjem njihovih preporuka.

Do kraja godine, Razvojni program Ujedinjenih nacija procijenio je da u zemlji ima više od 12.000 registrovanih NVO. Finansijska održivost nastavlja predstavljati najizazovnije prepreku ukupnom civilnom društvu obzirom da samo nepolitički orijentisane organizacije primaju podršku od strane lokalnih vlasti. Registracija i procedura izmjene statuta organizacije traju značajno duže nego što je propisano zakonodavstvom zbog neefikasnosti organa za registraciju. Mehanizmi javne podrške i propisi nisu bili razvijeni u dovoljnoj mjeri. Umjesto da prate uspostavljene smjernice i kriterije, činilo se da komisije vlasti koje su vršile dodjeljivanje javnih sredstava baziraju mnoge od svojih odluka na političkim interesima i dodjeljuju veće postotke sredstava unaprijed određenim korisnicima kao što su vjerske zajednice, sportske organizacije i udruženja veterana. Metode dodjele nastavljaju biti netransparentne i predmet korupcije. Pored toga, nije bilo mehanizama praćenja i evaluacije.

U toku godine, zagovaračke aktivnosti NVO su postale raznovrsnije, uključujući metode kao što su izrade materijala vezanih za politiku, saopštenja za javnost i ulične akcije. Učešće NVO u procesima donošenja odluka je još uvijek nedovoljno i odvija se ad hoc. I vladinom i nevladinom sektoru nedostaje dovoljno znanja o postojećim mehanizmima za učešće NVO. Vijeće ministara ima pravo vratiti bilo koji nacrt zakonodavstva koji nije prošao kroz proces konsultacija sa NVO, ali do danas nije koristilo taj mehanizam. I pored određenih uspješnih zagovaračkih inicijativa tokom godine, NVO su u velikoj mjeri bile isključene iz odluka većeg političkog značaja ili osjetljivosti. NVO nastavljaju uspostavljati veći stepen saradnje sa vlastima na nižim nivoima. Pored postojećeg Sporazuma o saradnji potpisanog od strane Vijeća ministara, do kraja godine više od šezdeset općina je izradilo i potpisalo sporazume sa lokalnim NVO.

U 2010. godini, nastavilo se povećavati pozitivno medijsko praćenje NVO. Mediji su pokazali veću spremnost da prate i podržavaju rad zajednice NVO-a, mada se ova spremnost generalno odnosila samo na rad NVO-a koji ne prijeti interesima vlasti. Neki od medija su pokrivali kontroverznija pitanja, kao što su organizovani kriminal i korupcija u sektorima zdravstva, obrazovanja i javne uprave, te prepoznali vrijednost NVO-a kao mehanizma za upozoravanje i izvora informacija.

Vlasti na državnom nivou su u potpunosti sarađivali s međunarodnim organizacijama, kao što je Ured visokog predstavnika, koji ima posebne ovlasti nad vlastima, kao i sa drugim međunarodnim organizacijama, kao što su MKCK, ICMP i OSCE. Međutim, vlasti Republike Srpske su bile manje kooperativne sa takvim organizacijama od vlasti na državnom nivou i Federacije.

Entitetski obdusmani su prestali postojati tokom godine, kako je naloženo zakonom, i postali su u potpuno funkcionalnu jedinstvenu instituciju obdusmana na državnom nivou koja se sastoji od tri člana koji predstavljaju tri konstitutivna naroda u zemlji sa sjedištem u Banja Luci i uredima u Sarajevu, Mostaru, Brčkom i Livnu. Obdusman na državnom nivou je funkcionalna institucija sa nadležnosti da istražuje kršenja zakona o ljudskim pravima od strane zemlju u ime pojedinačnih građana i vlastima podnosi preporuke za pravni lijek. Međutim, preporuke ombdusmana nisu zakonski obavezujuće.

Državni parlament zemlje ima Zajedničku komisija za ljudska prava, prava djeteta, mlade, imigraciju, izbjeglice, azil i etiku, koju sačinjavaju članovi ispred oba doma parlamenta. Komisija, koja broji 11 članova, održava redovna saslušanja, predlaže legislativu i učestvuje u aktivnostima u vezi ljudskih prava sa vladinim i nevladinim organizacijama.

Vlasti su generalno surađivale sa Međunarodnim krivičnim tribunalom za ratne zločine na prostoru bivše Jugoslavije (ICTY) putem saradnje u istragama i predavanjem osumnjičenih protiv kojih je podignuta optužnica. Tokom posjete zemlji, dana 18. oktobra, Glavni tužilac ICTY Serge Brammertz rekao je da vrijeme ističe i pozvao zemlje u regionu da pomognu u hapšenju Ratka Mladića i Goran Hadžića, dva preostala bjegunca koje traži ICTY. Brammertz je opisao njihovo hapšenje kao imperativ, posebice zbog štetnih efekata koje odgađanje pravde ima na žrtve. Suđenje ICTY-a Radovanu Karadžiću, koji je bio u bijegu 13 godina, za navodne zločine počinjene u zemlji, nastavljalo se na kraju godine.

Dio 6. Diskriminacija, društvene zloupotrebe i trgovina ljudima

Zakonom je zabranjena diskriminacija na osnovu rase, spola, invaliditeta, jezika ili drugog socijalnog statusa; međutim, vlada ne provodi ove zabrane djelotvorno.

Žene

Silovanje i silovanje supružnika su protuzakoniti; maksimalna kazna zapriječena za ta djela je zatvorska kazna u trajanju od 15 godina. Osjećaj stida je, prema navodima, spriječavao neke žrtve silovanja da prijave takve slučajeve nadležnim organima. Iako je policija generalno odgovarala na prijave o seksualnom napadu, ona ipak nije sa istom ozbiljnošću pristupila prijavama o silovanju supružnika. Nasilje nad ženama, uključujući i nasilje u porodici i seksualne napade, ostaje rasprostranjen problem i takvi slučajevi se još uvijek neredovno prijavlju. Prema procjenama nevladinih organizacija, trećina žena u BiH je žrtva nasilja u porodici. Oba entiteta imaju zakone prema kojim je policija obavezna počinitelja nasilja udaljiti iz stambenog prostora. Stručnjaci procjenjuju da svega jedna od deset žrtava nasilja u porodici slučaj prijavi policiji. Policija je prošla kroz specijaliziranu

obuku kako bi se osposobila za postupanje u slučaju nasilja u porodici a u zemlji su postojale dvije otvorene telefonske linije za pomoć žrtvama. Tokom godine, otvorena linija za slučajeve nasilja u porodici u Republici Srpskoj primila je 1.516 prijava o nasilju u porodici dok je otvorena linija u Federaciji primila 519 prijava. U zemlji postoji nekoliko skloništa za žrtve nasilja u porodici, od kojih su mnoga bila primaoci finansijske i druge materijalne podrške vlasti tokom godine. Mnoga od ovih skloništa su ujedno služila i kao skloništa za žrtve trgovine ljudima.

Parovi i pojedinci imali su pravo da samostalno i odgovorno donesu odluku o broju i vremenu djece, kao i razmaku između njih, i imaju informacije i načine da to urade bez diskriminacije, prisile i nasilja. Na raspolaganju su bili jednostavan pristup kontraceptivima i kvalifikovano osoblje prilikom porođaja. Većina žena imala je pristup prenatalnoj njezi i njezi nakon poroda kroz osiguranje preko poslodavca ili vlasti. Međutim, troškovi osiguranja za samozaposlene žene su često bili pretjerano visoki, dok se stvarni iznos beneficija omogućenih nezaposlenim majkama često razlikovao po kantonima i općinama. Prema procjenama koje su sastavile međunarodne organizacije, u zemlji je u 2008. godini bilo oko devet slučajeva smrti majke na 100.000 živorođene djece. Muškarci i žene su imali jednak pristup dijagnozi i tretmanu spolno prenosivih bolesti, uključujući HIV.

Seksualno maltretiranje je zabranjeno zakonom, ali je predstavljalo ozbiljan problem. Mnoge nevladine organizacije su izvijestile da su žene bile objekat seksualnog maltretiranja, ali žrtve gotovo ni u jednom slučaju nisu uložile prigovor uglavnom zbog toga što svoje iskustvo nisu povezale sa maltretiranjem i nisu bile svjesne svojih zakonskih prava. Žene imaju jednak pravni status kao i muškarci, i organi vlasti su ih jednako tretirali u praksi. Državna Agencija za ravnopravnost spolova radila je na informiranju žena o njihovim zakonskim pravima. U parlamentima Federacije, Republike Srpske i na nivou države postoje parlamentarne komisije za jednakost spolova. Mada je mali broj žena bio na pozicijama od značajne ekonomske ili političke moći, bile su zastupljene u većini zanimanja. Međutim, rezultati iz ankete rada objavljene tokom godine pokazali su da žene nisu imale veći udio u zaposlenju od muškaraca u bilo kojem formalnom sektoru ekonomije. Anketa je ukazala da preko 62 posto žena radne dobi nisu aktivne u formalnim tržištima rada, mada su mnogi poslodavci prijavljivali manje zaposlenih kako bi izbjegli obavezne doprinose za socijalno osiguranje. U izvještaju iz oktobra, koji je šest istaknutih organizacija koje se bave pravima žena podnijelo Komitetu UN-a za eliminaciju diskriminacije žena, zaključeno je da vlasti nisu poduzele bilo kakve mjere afirmativnog djelovanja koje bi se bavile spolnom nejednakošću prilikom zapošljavanja, navodeći nepostojanje programa otvaranja radnih mjesta prilagođenih konkretno za žene. Prema izvještaju, vlasti na državnom i entitetskom nivou su kroz strategije zapošljavanja prepoznale problem nejednakosti na bazi spola na tržištu rada i strukturalne stereotipizacije ali nisu bile ozbiljno posvećene povećavanju konkurentnosti žena na tržištu rada.

Vlasti su dokumentirale mali, ali ipak rastući, broj slučajeva diskriminacije na osnovu spola. Sporadični izvještaji pokazuju da žene i muškarci generalno primaju jednak dohodak za jednake poslove u državnim preduzećima, ali ne uvijek u privatnim preduzećim. Žene u svim dijelovima zemlje imaju problema sa

neplaćanjem porodiljskog odsustva te neopravdanim otpuštanjem trudnica i majki novorođenčadi. U mnogim javnim oglasima sa popunjavanje radnih mjesta otvoreno se oglašavaju diskriminacijski uvjeti, kao što su starosna dob i fizički izgled kandidatkinja. Žene nisu dovoljno zastupljene u organima provođenja zakona, iako je ostvaren kontinuiran napredak.

Djeca

Prema zakonima zemlje, dijete čiji su jedan ili oba roditelja državljani BiH također je državljanin BiH, bez obzira na mjesto rođenja. Dijete rođeno na teritoriji zemlje čiji roditelji nisu državljani BiH ne stiče državljanstvo osim ako su oba roditelja osobe bez državljanstva.

Tokom godine, UNHCR je, putem lokalne NVO za pravnu pomoć, vršio upis rođenja djece, uglavnom Roma, čiji roditelji ih nisu upisali, kako je to od njih traženo zakonom. NVO „Vaša Prava“ procijenilo je da je u zemlji bilo 4.500 djece koja nisu upisana u matične knjige. Djeca sa ovim statusom su iskusila znatne prepreke u smislu ostvarenja pristupa socijalnim, obrazovnim i zdravstvenim beneficijama.

Obrazovanje je besplatno i obavezno do petnaeste godine života. Škole od roditelja traže da snose troškove nabave udžbenika, troškove ishrane i prijevoza. Zbog ovih troškova neka djeca su napustila dalje školovanje. Nedostatak pouzdanog praćenja stoji na putu nastojanjima da se osigura da djeca steknu obrazovanje. Djeca s posebnim potrebama, prema zakonu, trebaju pohađati redovnu nastavu, s tim da škole često nisu u mogućnosti to obezbijediti.

U toku godine, Vijeće Roma procijenilo je da je manje od 35 posto romske djece redovno pohađalo školu. Siromaštvo je sprječavalo mnogu romsku djecu da pohađaju školu. Nadležni organi su romskoj djeci obezbijedili udžbenike, besplatnu užinu i prijevoz. Verbalna maltretiranja od strane drugih učenika i jezički problem također su doprinisili isključenosti romske dece iz škole.

U toku godine, učenici u područjima u kojima predstavljaju manjinu često su se suočavali sa neprijateljskom klimom. Opstrukcije nacionalističkih političara i zvaničnika vlasti usporile su nastojanja u pravcu ukidanja segregacije u školama i uvođenja drugih reformi. U toku godine, Srednja škola Stolac radila je bez akreditacije jer je Ministarstvo obrazovanja Hercegovačko-neretvanskog kantona donijelo odluku prema kojoj nastavni plan i program koji je podnijelo Općinsko vijeće Stolac diskriminira protiv učenika Bošnjaka.

U nekim dijelovima zemlje, lokalni zvaničnici i roditelji nastojali su stvoriti totalnu fizičku segregaciju bošnjačkih i hrvatskih učenika. Segregacija i diskriminacija su ukorijenjeni u mnogim školama. Zakonom je propisano administrativno i pravno ujedinjenje oko 56 škola sa odvojenim razredima za bosanske Hrvate i Bošnjake, međutim, provedba zakona nije dovela do integriranih učionica: Neke od ovih škola imale su zajedničke vannstavne aktivnosti, ulaze u škole i prostorije za sport i rekreaciju.

U Republici Srpskoj, ne-srbi čine manje od 5 posto nastavnog kadra u osnovnim i

srednjim školama. U Federaciji nastavnici iz reda manjina čine od 5 do 8 posto svih nastavnika, ovisno o kantonu. Učenici osnovnih i srednjih škola uče iz onoga što nevladine organizacije nazivaju „divergentnim, etnički specifičnim nastavnim planovima i programima.“

Dana 1. decembra, nakon trodnevnih razgovora sa zvaničnicima na državnom i entitetskom nivou, Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope javno je pozvao na okončanje segregacije u školama, posebno u Federaciji, zbog toga što segregacija „pojačava predrasude i netrpeljivost i održava etničku izolaciju“. Komesar je dodao da takvi etnički bazirani i podijeljeni obrazovni sistemi nisu dosljedni sa standardima Vijeća Evrope i nastavljaju biti prepreka održivim povratcima osoba raseljenih u ratu od 1992. do 1995. godine.

Postoji problem nasilja u porodici usmjerenog protiv djece. Policija je provela istragu i podnijela krivične prijave u pojedinačnim slučajevima zlostavljanja djece. Neke nevladine organizacije procjenjuju da se neki oblik nasilja u porodici javlja u jednoj od četiri porodice. Općinski centri za socijalni rad štitili su prava djece, ali nisu imali resursa i alternativan smještaj za djecu koja su pobjegla od zlostavljanja u porodici ili za djecu koja se trebaju izmjestiti iz porodica koje ih zlostavljaju.

U nekim romskim zajednicama djevojčice ulaze u brak sa 12 ili 14 godina starosti. Vlasti nisu imale programe čiji bi konkretan cilj bio smanjenje prakse sklapanja braka sa maloljetnim licem.

Prema krivičnim zakonima entiteta silovanje predstavlja krivično djelo. Propisana kazna za silovanje je od jedne do deset godina zatvora (ukoliko nema otežavajućih okolnosti). Minimalna dob za saglasan seksualni odnos je 18 godina. Međutim, zakoni na entitetskom nivou protiv „namamljivanja na prostituciju“ dozvoljavaju policiji da tretira maloljetnike od 14 godina starosti i više kao „maloljetne prostitutke“ umjesto kao žrtve silovanja ili trgovine ljudima. Nevladine organizacije za prava žena i djece žalile su se da zakon dozvoljava policiji da djecu starosti od 14 do 17 godina podvrgne ispitivanju i krivičnom postupku, mada u toku godine nisu dokumentirani takvi progoni. U krivičnim zakonima entiteta, zloupotrebe djeteta ili maloljetnika za pornografiju predstavlja zločin koji povlači kaznu od jedne do pet godina zatvora.

Zemlja je potpisnica Haške konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djeteta iz 1980. godine. Za informacije o međunarodnim otmicama djece od strane roditelja, molimo da poledate godišnji Izvještaj o usklađenosti sa Haškom konvencijom o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djeteta State Department-a na web adresi http://travel.state.gov/abduction/resources/congressreport/congressreport_4308.html.

Trgovina ljudima

Za informacije o trgovini ljudima, molimo da pogledate godišnji Izvještaj o trgovini ljudima State Department-a na web stranici www.state.gov/g/tip.

Osobe sa invaliditetom

Zakonom u oba entiteta zabranjena je diskriminacija osoba sa fizičkim, čulnim, intelektualnim i mentalnim invaliditetom; međutim, osobe sa invaliditetom su diskriminirane prilikom zapošljavanja, u domenu obrazovanja, kod pristupa zdravstvenoj zaštiti i drugim javnim uslugama. Djeci sa invaliditetom nedostajali su dovoljna medicinska njega i prilike za obrazovanje. Politike prema osobama sa sličnim invaliditetom razlikovale su se između entiteta, dijelom zbog strukturalnih razlika između entitetskih institucija. U Federaciji, Institut za medicinsko vještačenje, popunjen medicinskim osobljem i pod nadzorom pet nadležnih ministarstava Federacije u saradnji sa savjetodavnom NVO, utvrđuje stepen konkretnog invaliditeta svake osobe i nivo pomoći shodno tome. U Republici Srpskoj, vladini socijalni radnici u centrima za socijalni rad pod entitetskim Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite vrše procjenu invaliditeta osoba i pomoći.

U Federaciji je zakonom propisano da svi javni objekti moraju biti prilagođeni potrebama osoba sa invaliditetom, kao i da nove zgrade također moraju biti pristupačne do kraja godine. Međutim, u praksi objekti rijetko omogućavaju pristup osobama sa invaliditetom. Nekoliko zgrada vlasti, uključujući zgrade federalne Vlade i Parlamenta, nisu ispunjavale odredbe zakona. U Republici Srpskoj postoje slični zakoni o obezbjeđenju pristupa osobama sa invaliditetom, ali mali broj starijih javnih zgrada je bilo dostupno.

Postojala je jasna diskriminacija među različitim kategorijama osoba sa invaliditetom, iako velika većina osoba sa invaliditetom nije zaposlena. Osobe čiji invaliditet potiče iz perioda u vojnoj službi tokom sukoba od 1992. do 1995. godine dobivale su privilegirani status u odnosu na civilne žrtve rata i osobe koje su rođene sa invaliditetom. Vlada Republike Srpske plaćala je 40 konvertibilnih maraka (27 američkih dolara) mjesečno za više od 5.000 osoba čiji invaliditet su potvrdili njeni centri za socijalni rad. U Federaciji je oko 35.000 osoba, po standardima usvojenim od strane vlasti u 2009. godini, bilo zvanično priznato kao „90 postotni“ ili „100 postotni“ invalidi i primali su 440 konvertibilnih maraka (372 američka dolara) pomoći mjesečno. Veterani i civilne žrtve rata sa invaliditetom primali su oko 1.000 konvertibilnih maraka (680 američkih dolara).

Veliki broj osoba sa invaliditetom boravi u institucijama, iako u školama postoji sve veći broj programa namijenjenih djeci sa invaliditetom. Tokom godine, procijenjeno je da bi 30 posto osoba sa invaliditetom koji su boravili u institucijama bilo sposobno za samostalan život ukoliko bi bili dostupni smještaj i resursi. Na kraju godine, u institucijama je bilo zbrinuto oko 1.900 osoba sa različitim stepenima intelektualnih teškoća. U toku godine, vlasti Federacije započele su pilot program življenja uz ispomoc u Tuzli koji je obuhvatao 20 osoba sa intelektualnim teškoćama. Do kraja godine, takvi programi nisu postojali u Republici Srpskoj.

Nacionalne/rasne/etničke manjine

Etničke razlike su i dalje moćan faktor u zemlji, iako mješovite zajednice žive u miru u nekim dijelovima zemlje.

Maltretiranje i diskriminacija manjina nastavljena je širom zemlje, i često su usmjereni na imovinsko-pravne sporove. Ti problemi su se često odnosili na oskvrnuće groblja, na ispisivanje grafita, paljevinu, nanošenje štete vjerskim objektima, verbalno maltretiranje, otkaz s posla, prijetnje i napade. Konkretni incidenti koji su prijavljeni tokom godine uključivali su sljedeće:

- dana 23. januara, nepoznate osobe bacale su kamenje na zgradu hrvatskog kulturnog centra "Petar Ajvazović" u Doboju, oštetivši kamenu ploču sa imenom institucije. Policija je istraživala incident ali nije identificirala počinitelje.
- dana 19. februara, dva maloljetnika iz Sarajeva obratili su se pravoslavnom svešteniku Miloradu Milinkoviću u sarajevskom predgrađu Reljevu. Narednog dana, policija Kantona Sarajevo identificirala je počinitelje, koji su priznali verbalni napad na sveštenika. Policija je podnijela prekršajnu prijavu protiv njihovih roditelja zbog zanemarivanja roditeljskih obaveza.
- dana 4. aprila, dvije osobe su sprejom nacrtala kukaste križeve, križeve i ustaške simbole na 13 grobnih spomenika na muslimanskom groblju u Žepču. Lokalna Islamska zajednica i općinski lideri su snažno osudili taj čin. Počinitelji su privedeni. Tužilac im je odredio 24-satni pritvor.

U toku godine, nastavila se istraga slučaja iz avgusta 2009. godine u kojem je dvadesetogodišnji muškarac ispalio dva metka na zgradu srpske pravoslavne crkve u sarajevskom predgrađu Reljevu.

Nije bilo novih dešavanja, niti su se očekivala, u vezi sa napadom bombom na porodičnu kuću srpskog pravoslavnog sveštenika u Sanskom Mostu (u Federaciji) iz novembra 2009. godine. Sveštenik Slobodan Višekruna je stajao u blizini mjesta eksplozije ali nije povrijeđen. Policija i kantonalno tužilaštvo su istraživali napad, kojeg su lokalni zvaničnici snažno kritizirali . Na kraju godine slučaj je i dalje bio neriješen .

Nije bilo novih dešavanja, niti su se očekivala, u vezi sa slučajem dvojice mladića koji su verbalno napali trebinjskog imama Huseina efendiju Hodžića ispred Osman Pašine džamije u centru Trebinja iz avgusta 2009. godine. Na kraju godine slučaj je i dalje bio neriješen.

Etnička diskriminacija pri zapošljavanju i u obrazovanju i dalje ostaje ključni problem. U većini slučajeva, poslodavci nisu promijenili rasprostranjenu praksu otpuštanja pripadnika etničkih manjina tokom i nakon sukoba od 1992. do 1995. godine, a poslodavci su često upošljavali pripadnike lokalne etničke većine nad pripadnicima manjina. Veliki broj manjih preduzeća je u vlasništvu osoba sa političkim vezama, obično pripadnicima većinske zajednice u datoj sredini, i nisu zapošljavala pripadnike manjina. Državni i entitetski organi generalno nisu djelovali na spriječavanju takve diskriminacije.

U zemlji je bilo oko 80.000 do 100.000 Roma. Romi su iskusili ozbiljne poteškoće u ostvarivanju potpunog spektra temeljnih ljudskih prava koja su im obezbijedena zakonom. Helsinški komitet za ljudska prava u BiH je procijenio da

je svega jedan posto radno sposobnih Roma zaposlen i naveo da su u slučaju smanjenja broja zaposlenih Romi obično prvi koji ostaju bez posla. Mnogi Romi nemaju izvode iz matične knjige rođenih, lične karte ili prijavu mjesta boravka, što im onemogućava da ostvare pristup zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju ili da se mogu registrirati za izbore.

U 2008. godini, zemlja se pridružila inicijativi Dekada uključivanja Roma u kojoj učestvuje 12 zemalja središnje i jugoistočne Evrope sa ciljem povećanja socioekonomskog statusa i poticanja društvenog uključivanja Roma tokom perioda 2005.-2015. godina. Kao dio inicijative, zemlja je usvojila državni „decenijski akcioni plan“ kojim se uspostavljaju ciljevi i indikatori u četiri prioritetne oblasti inicijative: obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvu i stambenom smještaju. U koordinaciji sa predstavnicima Roma, državnom Ministarstvu je dat zadatak da nadzire provedbu akcionog plana. U 2009. godini, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice započelo je godišnju dodjelu tri miliona konvertibilnih maraka (2 miliona američkih dolara) za provedbu. Predstavnici Roma su se žalili da su birokratske procedure značajno usporile korištenje sredstava.

Društvene zloupotrebe, diskriminacija, nasilje bazirano na spolnoj orijentaciji i rodnom identitetu

Iako je zakonom zabranjena diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije, to se ne provodi u praksi tako da su homoseksualci, lezbijke, biseksualci i transvestiti često izloženi društvenoj diskriminaciji.

Homoseksualci i lezbijke su često bili izlagani maltretiranju i diskriminaciji, uključujući i otpuštanja s posla. U nekim slučajevima je u otkaznom pismu izričito navedeno da je seksualna orijentacija razlog prekida radnog odnosa, zbog čega je otpuštenim radnicima izuzetno teško naći novo zaposlenje. Izvještaj o napretku Evropske komisije za 2010. godinu pokazao je da su se fizički napadi i maltretiranje homoseksualaca, lezbijki, biseksualaca i transvestita nastavili tokom godine i da nijedan zvaničnik vlasti nije osudio takve činove.

Udruženje Q, koje predstavlja krovnu organizaciju za poulaciju homoseksualaca, lezbijki, biseksualaca i transvestita zemlje, radilo je polu-javno i uposlenici organizacije nisu javno prikazivali svoju adresu i kontakt informacije jer ih je bilo strah zastrašivanja i prijatnji. Iz istog razloga, u toku godine udruženje nije organizovalo bilo kakve javne događaje visokog profila na promociji prava homoseksualaca, lezbijki, biseksualaca i transvestita. U 2008. godini, "Queer Sarajevo Festival" ovog udruženja bio je oštro kritiziran od strane lidera Islamske zajednice, te bio scena prijatnji i fizičkog nasilja usmjerenog protiv organizatora i učesnika.

Druge društvene zloupotrebe i diskriminacija

Prema statističkim podacima vlasti, na kraju godine zvanično je evidentirano 167 slučajeva osoba zaraženih virusom HIV/oboljelih od AIDS-a u zemlji, od čega je nešto više od polovine evidentirano u Federaciji. NVO XY - Asocijacija za seksualno i reproduktivno zdravlje procijenila je da je stvarni broj slučajeva u čitavoj zemlji najmanje 600. Osobe zaražene virusom HIV/oboljele od AIDS-a su

izložene velikoj društvenoj stigmi i diskriminaciji pri zapošljavanju, postoji generalno nedovoljna svijest o HIV-u/AIDS-u, a resursi potrebni za identifikaciju i pomoć zaraženim/oboljelim su uveliko ograničeni.

U toku godine, u vladinim ustanovama za testiranje nedostajali su propisno obučeni savjetnici ili sistematičan metod referiranja osoba kojima je dijagnosticiran HIV/AIDS za vanjsko savjetovanje te su se često oslanjali na periodične, neformalne zahtjeve od strane NVO Apoha za prenošenje kontakt informacija osobama kojima je nedavno dijagnosticiran HIV/AIDS. Vladine klinike i bolnice često su koristile zaseban pribor za jelo i prostorije za objedovanje za pacijente sa HIV-om/AIDS-om, a osoblje u čekaonicama često je ignorisalo prava pacijenata sa HIV-om/AIDS-om na privatnost i povjerljivost. Dok su vlasti pružale besplatne lijekove za suzbijanje HIV-a osobama kojima je dijagnosticiran HIV/AIDS, nije finansirala tretman oportunističkih infekcija povezanih sa HIV-om/AIDS-om.

Mada vlasti entiteta i Brčko Distrikta nisu direktno sponzorirali programe podizanja svijesti i anti-diskriminacije o HIV-u/AIDS-u za djecu školske dobi, vlasti su dozvolile Asocijaciji XY da u toku godine provede radionice obuke kroz "vršnjačke edukacije" u javnim školama tokom nastave u 17 gradova širom zemlje.

Dio 7. Prava radnika

a. Pravo na udruživanje

Zakon dozvoljava radnicima u oba entiteta (uključujući radnike migrante, ali ne uključujući pripadnike vojske) da formiraju i da se udružuju u nezavisne sindikate bez prethodnih dozvola ili prekomjernih uvjeta, što su radnici u praksi i radili. Međutim, problem je predstavljao nedjelotvoran sistem registriranja NVO na državnom nivou. Na primjer, Međunarodna organizacija rada (ILO) kritizirala je vlasti što nisu dozvolili registriranje Saveza samostalnih sindikata (SSSBIH), koji predstavlja oko 260.000 radnika primarno iz preduzeća u državnom vlasništvu u Federaciji, da se registriira kao sindikat na državnom nivou od 2002. godine. Izostanak formalnog priznanja spriječilo je sindikat da se sa partnerima angažira u socijalnom dijalogu po pitanju problema koji se odnose na kompetencije na državnom nivou.

Zakonom je dato pravo na neometano provođenje sindikalnih aktivnosti; međutim, nadležni organi nisu sakcionisali one poslodavce koji su ometali organizovanje radnika. Povrede radničkih prava nastavile su biti niži prioritet za inspektore iz ministarstava, s obzirom da su se državni zvaničnici fokusirali na povećanje državnih prihoda poduzimanjem oštrih mjera protiv neregistriranih radnika i poslodavaca koji ne plaćaju poreske obaveze. Neki sindikati su izvijestili da su poslodavci prijetili zaposlenima u privatnim preduzećima da će ih otpustiti ukoliko se sindikalno udruže i da su u nekim slučajevima otpustili sindikalne vođe zbog njihovih aktivnosti.

Zakonom je dato pravo na štrajk u oba entiteta i Brčko Distriktu i radnici su koristili to pravo u praksi. Međutim, u Federaciji, zakon sadrži opterećavajuće

zahtjeve prema radnicima koji žele sprovesti štrajk. Na primjer, sindikat ne može zvanično proglasiti štrajk poslodavcu prije postizanja dogovora sa poslodavcem o pitanju koje "esencijalno" osoblje bi ostalo na poslu. Ukoliko se dogovor ne postigne, štrajk može biti proglašen protuzakonitim. To u stvarnosti omogućava poslodavcu da spriječi legitiman štrajk.

U Republici Srpskoj, radnici, uključujući radnike u sektoru zdravstva i komunalnih usluga, moraju nastaviti pružati minimalan nivo usluga u slučaju štrajka.

b. Pravo na organizovanje i kolektivno pregovaranje

Zakonom je omogućeno pravo na kolektivno pregovaranje u oba entiteta i Brčko Distriktu. U oba entiteta su između vlada i organizacija koje predstavljaju poslodavce i radnike dogovoreni opći kolektivni ugovori u kojima su određeni minimalna plaća i drugi radni uvjeti. Određeni broj privatnih poslodavaca odbio je da prizna ove ugovore. Organizacije radnika i poslodavaca nisu bile vješte u kolektivnom pregovaranju. Organi rada u Federaciji naveli su da poslodavci i radnici često nisu u potpunosti analizirali da li su takvi sporazumi bili finansijski održivi u vrijeme kada su potpisani.

Protusindikalna diskriminacija je zabranjena zakonom ali je bila široko rasprostranjena u oba entiteta i Brčko Distriktu. Inspekcije rada i sudovi se nisu djelotvorno bavili brojnim pritužbama protiv poslodavaca na protusindikalnu diskriminaciju mada su sudovi u Federaciji često donosili presude u korist radnika u sporovima vezanim za sindikate. U praksi, vlada ne izriče novčane kazne poslodavcima koji su sprječavali radnike da se sindikalno udruže i ta praksa sve više prevladava kako privatni sektor zauzima mjesto ranijih državnih preduzeća koja su imala tradicionalnu sindikalnu kulturu. Ne postoje pravne ili tehničke prepreke koje sprječavaju uposlenika da podnese žalbu protiv poslodavca. Međutim, visoka stopa nezaposlenosti u kombinaciji sa strahom od gubitka zaposlenja, sudski sistem sa velikim brojem neriješenih predmeta i nedostatak pravne zaštite za oko 20 posto radne snage koja radi u neprijavljenoj sivoj ekonomiji predstavljali su prepreku podnošenju žalbi.

Ne postoje posebni zakoni niti izuzeci od zakona o radu u vezi sa četiri izvožno-proizvodne zone.

c. Zabrana prisilnog ili obaveznog rada

Zakonom je zabranjen prisilni i obavezni rad, uključujući i takav rad djece; međutim, postoje izvještaji koji govore o tome da pojedinci i organizovane kriminalne grupe trguju ženama i djecom u svrhu komercijalne seksualne eksploatacije i ponekad u svrhu prosjačenja i rada pod prisilom.

Žrtve seksualne eksploatacije radile su primarno iz privatnih stanova i kuća ili su odvožene kod klijenata i prisiljene na pružanje seksualnih usluga. Žrtve su izjavile da su radile pod uvjetima sličnim ropstvu, uz malu ili nikakvu finansijsku naknadu, gdje im se verbalno prijetilo i gdje su bile su zastrašivane i podvrgnute fizičkim i seksualnim napadima kako bi bili zadržani u uvjetima zavisnosti.

(Za informacije o trgovini ljudima, molimo da pogledate godišnji Izvještaj o trgovini ljudima State Department-a na web adresi www.state.gov/g/tip.)

d. Zabrana rada djece i minimalna starosna dob kao uvjet uspostavljana radnopravnog odnosa

Zakonima o radu entiteta i Brčko Distrikta zabranjen je rad djece, i entitetske vlasti su te zakone provodile u praksi. Minimalna starosna dob djece potrebna za zasnivanje radnog odnosa u Federaciji i u Republici Srpskoj je 15 godina; maloljetne osobe starosne dobi od 15 do 18 godina moraju dostaviti validno zdravstveno uvjerenje da bi stupile u radni odnos. Zakonom je zabranjeno djeci da obavljaju opasne djelatnosti. U Federaciji je maloljetnim osobama zabranjem „noćni rad“, osim u izuzetnim okolnostima. Iako rad djece nije generalno problem, djeca ponekad pomažu svojim porodicama na gazdinstvima i u obavljanju sezonskih poslova. Izvještaji su sadržavali navode da su djeca radila u manjim radnjama u porodičnom vlasništvu.

Problem je predstavljala trgovina djecom u svrhu seksualne eksploatacije i ponekad u svrhu rada i prosjačenja. Organizovane grupe za prosjačenje posebno su eksploatirale romsku djecu, od kojih je više od polovine bilo mlađe od 14 godina i nisu pohađali školu.

Entitetske vlasti su nadležne za provođenje zakona kojima se regulira rad djece. Ni u jednom entitetu ne postoje inspektori zaduženi samo za inspekcijску kontrolu rada djece, a nadležni organi su istraživali povrede zakona kojima se regulira rad djece kao dio općih inspekcija rada. Obje entitetske inspekcije rada su izvijestile da na licu mjesta nisu utvrdile značajne povrede zakona kojima se regulira rad djece, iako nisu proveli istrage na porodičnim gazdinstvima na kojima su djeca radno angažirana. Vlasti nisu prikupljale podatke o radu djece.

e. Prihvatljivi radni uvjeti

Najniža mjesečna plaća u Federaciji iznosila je 343 konvertibilne marke (233 američka dolara). U Republici Srpskoj, najniža mjesečna plaća je iznosila minimalna mjesečna plaća 370 konvertibilnih maraka (252 američka dolara), osim u sektorima tekstila i obuće u kojima je iznosila 320 konvertibilnih maraka (218 američkih dolara). Brčko Distrikt nije imao zasebnu minimalnu platu ili nezavisan penzioni fond, te su poslodavci tipično koristili minimalnu stopu platu bilo kojeg od entiteta prema kojem su se njihovi radnici odlučili da usmjere svoja izdvajanja za penzije. Ni jedan od iznosa ne osigurava pristojan životni standard radniku i njegovoj porodici. Za sprovođenje propisa o minimalnoj plaći bile su zadužene inspekcije za rad na entitetskom nivou. U slučaju Federacije, entitetska inspekcija je bila zadužena za velika preduzeća u državnom vlasništvu, dok su kantonalne inspekcije bile zadužene za male, privatne poslovne subjekte. Inspekcije su bile djelotvorne u sprovođenju propisa o minimalnoj plaći, u velikoj mjeri zato što je plaća bila niska. Mnogi poslodavci nisu prijavljivali stvarne plaće u nastojanju da izbjegnu plaćanje socijalnih doprinosa.

Veliki broj radnika ima nenaplaćena potraživanja za isplatu zaostalih plaća ili penzija. Poslodavci su prema zakonu u oba entiteta i Brčko Distriktu obavezni

plaćati značajne obavezne doprinose u znatnim iznosima u penziona i zdravstvene fondove. Kako bi izbjegli plaćanje visokih socijalnih doprinosa, poslodavci često nisu zvanično prijavljivali svoje radnike, zbog čega su radnici ostajali bez pristupa zdravstvenoj zaštiti niti su se mogli zvanično prijaviti kod drugog poslodavca.

Mnogi poslodavci su kasnili, neki od njih i godinama, u isplati plaća ili obezbjeđenju zdravstvenih i penzionih beneficija zaposlenima na javnim radovima i u institucijama.

Zakonom određena radna sedmica u oba entiteta i Brčko Distriktu iznosi 40 sati; međutim, sezonski radnici ponekad rade i do 60 sati sedmično. Prekovremeni rad je zakonom ograničen na 10 sati sedmično u oba entiteta; u Federaciji nema odredbi kojima bi se regulirao iznos nadoknade za prekovremeni rad, dok se u Republici Srpskoj prekovremeni rad plaća u iznosu od 30 posto od plaće. Nedavno istraživanje koje su finansirali norveški sindikati pokazalo je da su poslodavci redovno uskraćivali prekovremeni rad i bolovanje radnicima u privatnom komercijalnom sektoru u oba entiteta i Brčko Distriktu, posebno onima koji su uposleni u velikim trgovačkim centrima. Radnik u Republici Srpskoj može dobrovoljno raditi još 10 sati pod izuzetnim okolnostima. Prema zakonima u Federaciji i Republici Srpskoj minimalan odmor u toku radnog dana je 30 minuta. Entiteti i Brčko Distrikt imaju male mogućnosti da sprovedu propise o radnom vremenu, dnevnom i sedmičnom odmoru ili godišnjem odmoru i generalno se vjeruje da ovi elementi zaštite nedostaju.

Nadležni organi u oba entiteta i Brčko Distriktu nisu adekvatno sprovodili propise o prihvatljivim radnim uvjetima. Iako su inspekcije rada učinile napore da primoraju poslodavce na prijavu radnika, one su uglavnom ograničile većinu inspekcija na uvjete u kojima rade prijavljeni radnici. U Republici Srpskoj, sudovi nisu bili djelotvorni u pružanju adekvatnih zaštita radnicima. Vođe sindikata su lobirale za kreiranje specijalnih radnih sudova za bavljenje ovim poslom ali prijedlogu nedostaje podrška Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH. U Republici Srpskoj poslodavci su po zakonu odgovorni za unapređenje uvjeta rada.

Zakon radnicima daje pravo da napuste situaciju u kojoj su njihovo zdravlje ili sigurnost ugroženi, bez opasnosti po radnopravni status; međutim, u praksi se ovo pravo ne provodi djelotvorno. Prava radnika važe za sve zvanične, to jeste prijavljene, radnike, među njima i radnike migrante i radnike na privremenom radu. Prema nezvaničnim procjenama, oko 40 posto ukupne radne snage nije prijavljeno.

Ovu web stranicu održava Ministarstvo vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država. Linkovi na druge internet stranice se ne bi trebali tumačiti kao prihvatanje mišljenja ili politike o privatnosti sadržanih na njima.